

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Katedra ruského a francouzského jazyka

Obor: Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání

Názvy oděvních doplňků v ruštině

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vypracovala: Soňa Roučková

Vedoucí: Mgr. Jiřina Svobodová, Csc.

2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně. Veškeré použité podklady, ze kterých jsem čerpala informace, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a citovány v textu podle normy ČSN ISO 690.

V Pernarci dne 14. 4. 2015

.....

Jméno a příjmení studenta

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní Mgr. Jiřině Svobodové, CSc. za její rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Obsah

| | |
|---|----|
| Ú v o d | 6 |
| 1. Exkurs do odívání a oděvních doplňků | 8 |
| 1.1. Z historie odívání a doplňků | 8 |
| 1.2. Z historie odívání a doplňků v Rusku | 16 |
| 2. Oděvní doplňky a jejich význam v odívání | 25 |
| 2.1. Oděvní doplňky tradičního ruského oblečení | 27 |
| 2.2. Obuv jako významný oděvní doplněk | 30 |
| 2.3. Oděvní doplňky (výběrově) | 42 |
| 2.4. Charakteristika aktuální slovní zásoby z hlediska lingvistického | 47 |
| 2.4.1. Morfologické, derivační zvláštnosti a pravopisné zvláštnosti | 47 |
| 2.4.2. Aktuální slovní zásoba v oblasti oděvních doplňků (výběrově) | 52 |
| 2.4.3. Aktuální slovní zásoba z hlediska etymologického | 53 |
| 2.4.4. Módní doplňky ve frazeologii | 54 |
| Závěr | 58 |
| Resumé | 60 |
| Abstract | 60 |
| Seznam literatury | 61 |
| Příloha (Rusko-český slovníček) | 64 |

Ú v o d

Předmětem bakalářské práce je zkoumání aktuální slovní zásoby v oblasti odívání se zaměřením na oděvní doplňky. V současné době si při vyslovení slov oděv a odívání zpravidla představujeme módu s veškerými jejími rozměry. Lexém oděv – rusky одежда je autorem výkladového slovníku S.I.Ožegova chápán jako určitý souhrn předmětů, kterými pokrývají, odívají tělo («совокупность предметов, которыми покрывают, одевают тело».¹ Výraz móda se překládá z latiny jako způsob, v ruštině «способ», «манера». V.I.Dal' zároveň charakterizuje módu jako dočasnou, proměnlivou zálibu či rozmar při zachování určitého způsobu života, která se projevuje rovněž ve střihu oblečení a různých způsobech odívání («временная, изменчивая прихоть в житейском быту, в покрое одежды и нарядах».)² Móda bývá úzce spojována s oděvem a odíváním zejména proto, že se zde projevuje zvláště výrazně.

Zkoumané téma je poměrně aktuální, bylo rozpracovááno rovněž v několika dizertačních pracích, bohužel tyto práce nám nejsou přístupné. Jak vyplývá z anotací, tyto práce se většinou zabývají dílčími otázkami, např. přejímkami v oblasti odívání. Tématu jsou rovněž věnovány některé odborné statě, zabývající se slovní zásobou z různého hlediska jejího zkoumání. Kontrastivnímu pohledu na slovní zásobu ve zkoumané oblasti je např. věnován odborný článek J.Svobodové.³ Otázka, jak se oblékat, jaké doplňky nosit, aby se člověk uchránil před chladem nebo naopak horkem, zajímal lidi odedávna, přičemž za nejdůležitější nebyly považovány půvab a módnost oděvu. Je samozřejmé, že dokud žil člověk v jeskyni, o kráse svého oděvu jistě příliš nepřemýšlel. Aby se naši předkové uchránili před chladem a nepohodou, využívali veškerý tehdy dostupný materiál, jako např. kůži zvířat, kůru stromů, traviny a listí stromů. Impulzem pro vytvoření prvního oděvu byla snaha přikrýt tělo a uchránit jej před možným prochladnutím nebo poraněním. Postupně s tím, jak se rozvíjely civilizace, narůstaly rovněž požadavky k podobě a funkčnosti oblečení. V současnosti oděv plní nejen ochranný účel, ale má i estetickou funkci a je pro člověka často ozdobou.

¹ Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка, Москва 2006, с. 445.

² Даль В.И., Толковый словарь живого великорусского языка, Москва 1880—1884, т.2, с. 217

³ Svobodová J., Названия одежды в русском и чешском языках (контрастный анализ) In Philologica. LVII, Tradice a perspektivy rusistiky. Bratislava: Univerzita Komenského, 2003, s. 139-145. ISBN 80-223-1808-6.

Cílem bakalářské práce je výběrově představit názvy oděvních doplňků, nastínit vývoj slovní zásoby a proměny významů slov. Pozornost bude rovněž věnována některým zvláštnostem lexikálním a gramatickým.

Oděvní doplňky mají v historii velký význam, do jisté míry charakterizovaly osobnost nositele, mohly prozrazovat mnohé o jeho bohatství a postavení ve společnosti. V průběhu dějin se doplňky měnily a spolu s nimi i jejich názvy. Z historie odívání je zřejmé, že oděvní doplňky pomáhají dotvářet celkovou podobu svrchního oděvu, svým způsobem vyjadřují osobitý styl jedince. Patří k nim např. šál, šátek, pásek, boty a různé pokrývky hlavy. Doplňkem může být kapesník, deštník, kravata, motýlek nebo vějíř. Za doplňky lze považovat nejen výše uvedené oděvní atributy, ale i materiály látek, ze kterých je ušito naše oblečení. Ne vždy však bylo oblečení módní. Jak se vyvíjel člověk, vyvíjela se s ním i jeho marnivost a touha líbit se, a proto současné oblečení plní nejen funkci formální, ale i estetickou.

Bakalářská práce se skládá ze dvou kapitol. První je věnována exkurzu do odívání a oděvních doplňků. V první podkapitole budou osvětleny základní etapy ve vývoji odívání, další podkapitola stručně popíše základní specifické rysy odívání a doplňků v ruštině, např. halenu (*рубашу*).

Druhá kapitola je celkově věnována oděvním doplňkům a jejich významu v odívání. Nejprve budou charakterizovány oděvní doplňky tradičního ruského oblečení, jako je např. čelenka (*кокошник*), další část se zaměří na vysvětlení výrazů, používaných v oblasti názvů obuvi. Budou zmíněny dnes už zřídka používané názvy (*чоботы, бродни, поршни*) a jako určitý kontrast i nové výrazy, které jsou často přejímány z jiných jazyků (*ботфорты, эспадрильи, топсайдеры*). Poslední část druhé kapitoly se bude zabývat lingvistickými aspekty zkoumané problematiky. Součástí bakalářské práce je rusko-český slovníček aktuální slovní zásoby.

1. Exkurs do odívání a oděvních doplňků

1. 1. Z historie odívání a doplňků

Oděv byl ve všech historických dobách projevem kultury národa, vyjadřoval jeho smýšlení a byl vyjádřením symbolu postavení jedince ve společnosti. S postupnou společenskou diferenciací přibývaly nové střihy a druhy oděvů, jak je známe z historických pramenů. Celý historický vývoj je nerozlučně spjatý s módou, která byla motivovaná společenskými událostmi, přirozenou touhou po změně a hledáním kritérií dobového ideálu krásy.

Oděv se utvářel celá tisíciletí. Zpravidla za počátek nebo zárodek prvního oděvu je považován okamžik, kdy si musel člověk v době prvobytně pospolné chránit tělo před chladem a oblékl si na sebe první zvířecí kožku. Stručně zmíníme oděv a s ním i první zárodky vzniku oděvních doplňků. Existence doplňků je podmíněna oděvem, který nosili v různých historických epochách. Je samozřejmé, že každé historické období přinášelo do odívání svůj styl (*стиль*), své střihy (*фасон*), materiály (*материал*), barvy (*цвета*), vzory (*узоры*), látky (*ткани*).

V každé historické epoše se uplatňoval styl odívání, který zahrnoval nové prvky a oděvní linie typické pro jednotlivá historická období. Znalci v oblasti módy se domnívají, že nejdokonalejší oděv nosili ve Starém Řecku a ve Starém Římě. Kultura antického Řecka



vytvořila typ oděvu, který na postavě člověka přirozeně splýval. Byl jednoduchý, tvarovaný a nebyl ani tak šitý jako spíše aranžovaný na ženské i mužské postavě. Všeobecným oblečením byl **chitón**. Skládal se ze dvou obdélníkových pruhů látky s otvory pro ruce.

http://www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_recko_nahled.jpg

http://www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_recko_2_nahled.jpg

Klasický plášť chitón se šikmo ovinul kolem těla a doplňovaly ho **volné sandály**, které byly národní obuví. **Šperky** (*украшения*) nosili Řekové jako běžnou součást oděvu – **jehlice** (*иголки*), **spony** (*заколки*), **náhrdelníky** (*ожерелья*), **náramky** (*браслеты*), **prsteny** (*кольца*) a **náušnice** (*серьги*). Na tento oděv si ženy ještě vázaly **pepos**, který sloužil na břicho jako **taška** (*сумка, сумочка*). Staří Řekové zdobili oděv různými ozdobami a vyšivali ho

ornamenty. Podle velikosti látky, způsobu jejího zpracování a upevnění na těle, rozlišovali, k jaké sociální vrstvě společnosti patřil jeho nositel.

Římské odívání jako i celá kultura vzniká v přímé návaznosti na řeckou tradici. Nadále převládá nešitý skládaný oděv. Základním oděvem mužů i žen je **tunika s opaskem** (*туника с поясом*) a vrchní – tóga, která se ovinuje kolem těla. V tomto období vznikají nové typy obuvi – pantofle a koturny s vysokou podrážkou.

V Byzanci se poprvé setkáváme s velkolepou dvorskou kulturou. Oblečení má prvky z pozdního řeckého období a znaky orientálního oděvu. V porovnání s antickým splývavým oděvem je nejvýraznější změnou jakési ztuhnutí oděvu, který vytváří volný, pevný pancíř v podobě trojúhelníku. Základním oděvem je tunika a různé typy plášťů s ozdobnými sponami.

byzantský kostým

http://www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_byzanc_nahled.jpg



Období **románské** kultury 10. - 11. století vyvinulo velkolepější oděv. Hrady a kláštery se staly centry různých druhů řemesel. Převládali hlavně tkalci a vyšivačky. Tyto profese se staly jedny z nejdůležitějších při výrobě oděvů. Rozličné typy tunik u mužů doplňovaly přiléhavé kalhoty. Volná ženská tunika měla rozšířené rukávy do tvaru kalichu nebo volných cípů. V této době nahrazuje sandále uzavřená obuv s prodlouženou špičkou.

Rozmanité změny v odívání přineslo období **gotiky** 12. - 15. století. Žena se stává středem společenského dění a tato skutečnost podnítila i rozvoj velkolepého odívání. Ženský oděv je tvarovaný se sukní sahající k zemi. K rukávům jsou připojené dlouhé pásy tzv. pachy. Oděvy doplňují volné pláště, u kterých se poprvé objevují **límce** (*воротники*). Časem se ženský oděv dělí na **sukni** a **živůtek** (*юбка и лиф*), později i **kabátek** (*жакет*). Novými pokrývkami hlavy jsou čepce, zavítí (rouška) a hennin (vysoký čepce se závojem). Mužský oděv se skládal z pláště, kabátku a nohavic. Pokrývkou hlavy je čapka, později baret. Obuv je uzavřená, se zvýšenou špičkou jak u mužů tak i u žen.

Rukávy se poprvé objevují přibližně až ve 13. století, jsou stříhané zvláště, jejich stříh byl však ještě nedokonalý. V tu dobu je dokonce přišívali nebo přivazovali pouze na jeden den a večer je museli odstraňovat, protože se jinak oblečení nedalo svléci. Až později, kdy bylo objeveno zapínání, začali rukávy všívat do rukávového průramku. Obdobná historie byla s límcem (*воротник*) – nejprve ho nepřišívali do výstříhu, ale nosili oblečený přes oděv. Límeček můžeme chápat jako jeden z prvních oděvních doplňků. Období gotiky přineslo světu

dlouhý, přiléhavý oděv, přičemž rukávy se výrazně rozšiřovaly od ramen k zápěstí. Nosili **vysokou pokrývku hlavy** (*головной убор*) **kuželovitého tvaru s dlouhým závojem** (*конусообразной формы с вуалью*) nebo přehozem (*накидкой*). Jestliže v tu dobu chtěla být žena považována za dámu, musela si obout **boty s úzkou špičkou** (*остроносые башмаки*). Přiléhavý oděv však nebyl po vůli duchovenstvu a byl r. 1195 zakázán, proto musel být nahrazen volnějším.

vysoká čapka kuželovitého tvaru se závojem

<http://nashasvadba.ua/file/uploads/2013/09/2013091152307f79a08da-1050x1400.jpg>



Centrem módy se stává v době **renesance** Itálie, významnou roli sehrává antické dědictví. Charakteristické pro toto období bylo časté používání množství látek, ozdobné **lemování** (*кайма*), **vyšívání** (*шитье*). Poprvé se objevuje zhotovování šatů ze dvou částí – **sukně** (*юбка*) a **živůtku** (*лиф*). V renesanční Itálii tak vzniká oděv, který začíná opět respektovat přirozené proporce lidského těla. V tomto období se základní mužský oděv v podstatě neodlišuje od pozdněgotického oděvu. Novou součástí je košile a vrchní oděv – tapper bez rukávů lemovaný kožešinou. Nejrozšířenější pokrývkou hlavy byl **baret, klobouk a turban** (*берет, шляпа, тюрбан*). Boty dostaly opět svůj přirozený tvar, byly ploché a nízké. Základem ženského oděvu se stala sukně a živůtek s bohatými rukávy. Obuv se nazývala **šopin** (*котурны*). Velká pozornost se věnovala účesům spletaným do pletenců, které pokrývaly turbany, čepce a závoje.



Období renesance – šaty typické pro Anglii a Francii

http://www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_renesance_france_anglie_nahled.jpg



talský renesanční oděv

http://www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_renesance_italia_nahled.jpg

V období renesance zůstávalo odívání ve střední Evropě značně konzervativní, jeho módní směr udávalo Německo. Novinkou bylo nošení límce - okruží, který zahaloval výstřih ženských šatů. V tomto období se začaly nosit i noční košile. Na rozdíl od Itálie si ženy v

Německu skrývaly vlasy pod **sít'kou** (*сетка*) nebo **čepcem** (*чепчик*). Oděvní doplňky měly symbolizovat schopnou a pracovitou hospodyni, a proto se nosil za pásem řetěz s klíči, přiborem a nůžkami.



Období renesance a oděv v Německu

http://www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_renesance_nemecko_nahled.jpg

Španělsko – šaty s pevným krajkovým límcem

www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_renesance_spanelsko_nahled.jpg



Ve Španělsku se móda navzdory vlivům burgundského dvora a prvkům italského a německého odívání ubírá vlastní cestou. Proti harmonické módě italské renesance je španělská móda silně ovlivněna geometrickými tvary. Celý šat tvoří jakousi pokladnici a schránku nepřirozené pompéznosti. Ženské tělo se skoro ztrácí ve vyztužené zvonové sukni, která byla podpírána kovovými obručemi. Doplnuje ji živůtek s pevným krajkovým límcem. Součástí ženského a mužského oděvu se stal korzet. Muž je v tomto období stylizovaný do funkce rytířského dobyvatele světa a ženských srdcí. Vycpaný kabátec - wams s okružím je doplněn krátkými kalhotami kulovitěho tvaru s punčochami. Vysoký klobouk s okrajem je předchůdcem budoucího **cy lindru** (*шапокляк*). Španělský oděv byl dokonalou ukázkou uměleckého řemesla a na jeho zdobení se podíleli zlatníci a vyšíváči.

V 17. století znovu módu diktuje Francie, toto období se označuje jako styl **baroko**. Navzdory válečným letům (třicetiletá válka 1618 – 1648) se móda vyvíjí do nevídané luxusní podoby. Vrací se kovová konstrukce u ženských sukni, nosí se vyztužený živůtek.



Sukně i živůtek byly vypracované jako samostatné části s mimořádnou módní stylizací, která nemá v dějinách módy obdoby. Okružím vystřídal krajkový límec a výstřihy šatů se zvětšovaly. V 17. století celkový vzhled šatů vyzdvihují rukávy s kornoutovými krajkovými manžetami. Šaty doplňovala **šála** (*шарф*). Velkou módou se stávají kožeštinové **rukávníky** (*руфма*), které nosili v zimě muži i ženy.

Dámský oděv raného baroka

http://www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_ranne_baroko_nahled.jpg

rané baroko a mužský oděv

http://www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_ranne_baroko_3_nahled.jpg



Rozvoj módy ovlivnil rovněž francouzský král Ludvík XIV.

Pro barokní styl jsou typické majestátnost, pompéznost, slavnostnost. **Ženský oděv** (*женский наряд*) překvapuje

kontrastem tvarů. Je pro něj typická štíhlá silueta a bohatá, široká sukně a jako doplněk se používal velký a vysoký límec - **stojáček** (*стоячий воротник*). Oděv šijí z jemné bavlněné látky (*парча*), moaré (*муар*), sametu (*бархат*) a saténu (*атлас*), zdobí množstvím drahé krajky (*дорогие кружева*), stuh a mašlí (*ленты и банты*). Módním prvkem byla především krajka (*кружево*), která se používala všude, na oblečení, dokonce i na zdobení obuvi. Pro oděv je typické množství zdobných prvků, které se objevovaly po celém oděvu.



Základ mužského oděvu tvořily skládané kalhoty po kolena, vesta, košile s nákrčníkem a nízké boty. Obdobou vesty byl krátký kabátek, košile byly často krajkové. Kalhoty končící pod kolena, doplňovaly **punčochy** (*чулки*) a **podvazky** (*подтяжки*). Oděv byl doplněn velkým **kloboukem** (*шляпа*). Okolo roku 1640 se objevují ve Francii první paruky obrovských rozměrů, které korunovaly jak mužskou tak i ženskou hlavu.

Mušský oděv raného baroka http://www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_ranne_baroko_2_nahled.jpg

V období let 1730-1750 se objevuje nový styl v umění i v odívání – **rokoko**. Stejně jako dříve je hlavní na oděvu jeho zdobnost. Celý civilizovaný svět se začal oblékat podle francouzského vzoru. Nosily se vpředu hladké šaty s výstřihem, zadní část šatů byla šita se záhybem (*складка*). Podobné šaty nazývali francouzskými. Patřily brzy k běžné toaletě světských dam a rovněž je nosily bohaté ženy jako šaty sváteční. Od poloviny 60. let se sukně šily již o něco užší, s menšími sklady působily zvláště jemně a splývavě.

Postupně s vyhlášením Napoleona císařem je ve Francii nastolován jiný režim i v umění a tomu se podčíní i odívání. Ladnost a lehkost tvarů byla nahrazena poněkud strohou a přesnou geometričností.



http://www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_rokoko_nahled.jpg

V podstatě přetrvává základní střih oděvů z předcházejícího období bez podstatnějších změn. Ženská krinolína překonala několik změn a byla rozdělena do několika vrchních sukni nestejně délky, doplněna vlečkou. Novinkou mužského oděvu je frak s kalhotami po kolena. V tomto období dostává novou podobu i dětské oblečení, které bylo doposud jakousi zmenšenou kopií oblečení dospělých. Děvčata začala nosit šaty a chlapci dlouhé kalhoty s halenou. Velký důraz se klade i na oděvní doplňky. K nim patří **vějíř** (*veep*), jako součást umění ženské koketérie a **taštička** (POMPADÚRKA) (*сумочка ридикюль*) na drobné kosmetické potřeby, k tomu **rukavice** (*перчатки*) a **rukávník** (*муфта*).

Na konci 18. a na začátku 19.století prošel oděv velkými změnami. Zejména ženský oděv a celkově kultura odívání byla ovlivněna antickým uměním, což se projevilo v určité uvolněnosti. Pro ženský oděv byla typická splývavost a velký dekolt, který zahaloval šátek (*платок*). Na začátku 19. století se vše podřizovalo novému stylu, který začali nazývat **empírem**. Živůtek (*лиф*) šili pevný tak, aby pozvedával hrud', staženou korzetem (*корсет*). Obnažené paže přikrývají **šálami** (*шаль*), **šátky** (*платок*) a **malými šálkami** (*шарфик*). Volný ženský oděv si udržuje dlouhé splývavé záhyby s postupným odstraněním vlečky. V dalších letech se postupně zkracuje sukne a odhalují se boty, po roce 1810 i kotník. Typický oděv ve stylu empír zhotovovali z těžkého hedvábí (*шелк*) a lyonského sametu (*лионский бархат*). Látky byly vyšívány masivními antickými ornamenty, bohaté dámy nosily šaty s bohatou zlatou výšivkou (*на шлейфах платьев, диадемы украшали драгоценными камнями*). Módní záležitostí se stává spenser – **krátký kabátek** (*жакет*), který se z Anglie rozšířil po celé Evropě. Spencer v podstatě svým střihem a velikostí nahrazoval dřívější živůtek. Zateplovali (*утепляли*) ho kožešinou (*мех*) a podšívkou (*подкладка*), kraje obšívají šnůrkou, tkalounem a jemně zdobili knoflíky. Volný ženský oděv si udržuje dlouhé splývavé záhyby s postupným odstraněním vlečky. V dalších letech se postupně zkracuje sukne a odhalují se boty, po r.1810 i kotník. Do Paříže se začaly dovážet první kožešínové pláště a pravé kašmírové šály z Egypta.



http://www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_empir_nahled.jpg

Od r.1814 se začíná utvářet nový módní směr – **romantismus**. V ženské módě převládá úzká silueta, která je vytvářena především úzkou sukni a vypasovaným živůtkem se šněrovačkou. Vypasovaný živůtek a velmi široké rukávy zvýrazňují štíhlost pasu. Silueta

sukně se rozšiřuje s počtem spodniček. Kabáty nahrazují pláštěvé šaty doplněné pelerínami, **kašmírovými šálami** a **kožešinovým boa**. Nosí se dlouhé šaty, zdobené **volány** (*волан*) a stuhami (*лента*). Běžně se začaly používat bavlněné látky (*хлопчатобумажные ткани*). Bohatý účes dámy zdobily malým kloboučkem se závojičkem (*шляпка с маленькой тюлей*). Kloboučky ještě byly zdobeny pštrosími brky, květinami a stuhami. Postupně začínají do ženského šatníku (*женский гардероб*) pronikat prvky mužského oděvu. Nejvýrazněji se to odrazilo na podobě anglického kostýmu a anglického pláště do deště (*плащ-дождевик*).



Mužské oblečení nezaznamenává výrazných změn.

Klasickým pánským oděvem je frak doplněný **cylindrem** (*шапокляк*) a hůlkou (*трость*).

www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_biedermaier_2_nahled.jpg

Od roku 1870 - 1890 hovoříme o období **druhého rokoka**, které má západoevropský charakter. Dominantním znakem ženské módy je nošení krinolíny. Mění se linie ženského oděvu, která zdůrazňovala zadní část těla. Sukně je v zadní části podložena kovovou tyčí nebo vycpávkou (tzv. turnýra). Spolu s ní se nosili i polonaisy - rozšířené dlouhé sukně, které odhalovaly spodní dlouhou sukni. V tuto dobu vnikají základy moderního šatníku žen. Rodí se ženský kostým, cestovní úbor, pláště do deště a proti prachu, které se nosí dodnes. Účesy s loknami se vyčesávají vzhůru a doplňují je malé klobouky s peřím a slunečník, který chrání pleť před slunečními paprsky.

Pánský oděv se stále přibližuje dnešní podobě. V tomto období vzniká sako podobné dnešnímu, slavnostní frak vystřídal na denní nošení žaket. Největší novinkou se stává smoking s hedvábnými klopami. Pláště doplňují měkké plstěné a slaměné klobouky. Spolu s cylindrem se nosil nízký klobouk. Nosili boty s nízkým podpatkem a hůlku.



http://www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_druhe_rokoko_2_nahled.jpg

Období let 1890 - 1918 se nese v duchu nového stylu - **secese**. Vyznačuje se výraznou rostlinnou a geometrickou stylizací. Původní móda se prolíná s novými prvky, jako je především kolová sukně, kterou doplňuje blůza se stojatým límcem. I nadále se nosí korzet, který tvaruje ženskou postavu.

Začátkem **20. století** ženy začínají nosit kostýmy s dlouhou zvonovou sukní, blůzkou a kabátkem. Neodmyslitelnými oděvními doplňky byly malé ale i rozměrnější klobouky dekorované sušenými květy, ovocem a vycpanými ptáky.



Nový styl se nejvýrazněji projevil v módě i v jiných druzích umění, především v Anglii. K tomuto stylu se ale hlásily rovněž Spojené státy, Belgie, Francie a nakonec i Vídeň a Praha.

http://www.magazin.ksoft.cz/images/kostym_20_stol_nahled.jpg

Shrneme-li výše uvedené údaje, můžeme konstatovat, že se móda neustále vyvíjí. Tak jak se vyvíjela a měnila móda, vyvíjely se rovněž první doplňky, které vhodným způsobem doplňovaly ženský i mužský oděv. První zmínky o doplňcích nalézáme již ve starém Řecku, kdy byl klasický oděv - chitón doplňován sponami, jehlicemi, nosili náhrdelníky, náramky, prsteny i náušnice. Objevují se první zárodky tašek, různě tvarované obuvi atd. Často se setkáváme s názorem, že se móda opakuje. Každá další kulturně – historická epocha vždy přinesla určité novinky, byla snahou o zdokonalení oděvu i oděvních doplňků. Přestože každá společenská formace a vývojová etapa sleduje určité trendy, zároveň je patrná snaha o určité odlišení. Tak např. románská kultura přinesla obuv s prodlouženou špičkou, první rukávy se objevují až ve 13. století a zdaleka nebyly v takové podobě, jak je známé dnes. Značnými změnami prošel oděv a oděvní doplňky především na konci 18. a na začátku 19. století. V současné době je tendence nosit takové doplňky, které jsou nejen užitečné, ale i pohodlné a esteticky vhodné, ať se již jedná o obuv, pokrývky hlavy či různé ozdoby a šperky.

1.2. Z historie odívání a doplňků v Rusku

Aniž bychom zabíhali do podrobností vývoje módy v Rusku, můžeme konstatovat, že od dob Petra I. se v podstatě ruská móda rozvíjí ve stylu evropských tendencí. V r.1900 se ruská ženská móda orientovala na dvě evropská města módy – Vídeň a Paříž, mužská pak především na Londýn. Ženská móda byla prezentována stylem **secese** (*модерн*). Ideálem nebyla emancipovaná žena, která zpravidla nepracovala a byla představována jako bytost nadpozemská, vzdušná. Módní siluetou byl pás ztažený korzetem, široké boky, nosily se široké sukně ve spodní části zakončené **záhybem** (*шлейфом*). Počátek 20. století znamenal rozkvet domů módy, módních ateliérů a salónů, dílen zabývajících se **výrobou bižuterie** a **zhotovováním pokrývek hlavy**. Světoznámými se stali módní návrhářka **Naděžda Petrovna Lamanová** (Надежда Петровна Ламанова), která oblékala řadu známých hereček a dalších osobností. Její jméno bylo symbolem jemného vytříbeného vkusu, je považována za legendu ruské módy stříbrného věku.



<http://www.km.ru/stil/2012/12/11/istoriya-rossiiskoi-imperii/699333-nadezhda-lamanova-legenda-russkoi-mody-serebryano>

Náčrtek Naděždy Lamanové. Zdroj: kino-teatr.ru

Uvedme ještě jméno ruského zlatníka (*ювелир*) německého původu **Carla Fabergé** (1846-1920). Je známý především tím, že vyráběl umělecké a zlatnické předměty pro evropskou šlechtu.

Co bylo typické pro ruské ženy? Vědělo se o nich, že se nikdy neopalovaly, neboť snědá pleť byla přípustná pouze pro venkovské ženy, pracující na poli. V souladu s francouzskými módními trendy se ruské ženy pudrovaly světlým pudrem a dosahovaly tak bledého efektu či až nemocného vzhledu. Žena měla přitahovat muže svými plnými ženskými tvary, v módě byly ženy s rezavými vlasy, přičemž vlasy nosily dlouhé spletené do složitých účesů. První módní přehlídka se konala v r.1916 v Petrohradě. Ruská móda tíhla k používání vlastních materiálů, především se to týkalo krajky. Rovněž silně rozvinuta byla výroba bižuterie. Vyráběly se věci hromadné potřeby, ale také velmi drahé šperky ze zlata a platiny. Oblíbeným motivem byl netopýr. Tradičně byly v oblibě barevné kameny (uralské drahokamy

aj.) Mistrovství C.Fabergé je unikátní především v tom, že zlatník využíval ruské drahokamy (*самоцветы*) a zabýval se rozpracováním ruských motivů.

V Rusku byly na rozdíl od Evropy v oblibě syté barvy (malinová a všechny odstíny červené). Ruská produkce se rovněž lišila tím, že se oděvy vyráběly ručně (šicí stroje firmy Singer byly dovezeny do Ruska až v r.1855).

Hlavním doplňkem v tu dobu byl **klobouk**. Všechny dámy používaly **vějíř** (*веер*). Nosily obuv především vlastní ruské výroby. Co se týká oblíbenosti, nosila se především obuv s typickými **francouzskými podpatky** (*французский каблук*) nebo s podpatky připomínajícími malou skleničku (*каблук-рюмочка*) a **zašpičatělou přední částí obuvi** (*заостренный нос*). Obuv byla často vyšívána perletí a perlami (*вышивка жемчугом, бисером*). Ruskou módu značně ovlivnila doprava. Začínají se objevovat **kolekce cestovních kostýmů** (*коллекции дорожных костюмов*), což byla sukně s kabátkem a blůzkou.

Revoluce v r.1905 znamenala začátek ženské emancipace. Pod korzetem ženy nosily spodní prádlo, jako **kalhotky, korzety a podprsenky** (*панталоны, корсеты, лифчики*), měnil se rovněž účes (první krátké účesy se objevují v r. 1914). Nejrozšířenější bylo v pánské módě **černé sako** (*визитка*) a šedé kalhoty s černým proužkem. Nosily se bílé košile, přičemž límec a manžety se praly zvlášť a škrobily se. Muži nosili košile, které se nazývaly **kosovorotky** (*косovorotka*)⁴, **kožichy** (*меховые шубы*) s vrchní látkovou částí.



Obuv byla často vyšívána perletí a perlami (*вышивка жемчугом, бисером*). Ruskou módu značně ovlivnila doprava. Začínají se objevovat kolekce cestovních kostýmů (*коллекции дорожных костюмов*), což byla sukně s kabátkem blůzkou.



ženský oděv na začátku XX. století (1904)

http://www.ocostume.ru/sites/default/files/imagecache/photo_full/wiki/1904%201.jpg

Revoluce v r.1905 znamenala začátek ženské emancipace. Pod korzetem (*корсет*) ženy nosily spodní prádlo, jako kalhotky a podprsenky (*панталоны, лифчики*), měnil se rovněž účes (první krátké účesy se objevují v r.1914).

⁴ Kosovorotka je halena se šikmo stříženým límcem, zapínání nebylo uprostřed, viz obrázek dostupný na <http://www.piknad.ru/mugkosov.php>

ženský oděv – r.1912

http://www.ocostume.ru/sites/default/files/imagecache/photo_full/wiki/1909%20russ.jpg



oděv dámský 1912 – zástěra (nepednyk) pro domácí paní a služky:

http://www.ocostume.ru/sites/default/files/imagecache/photo_full/wiki/fa.jpg



ženský oděv a kabáty (1915)



zdobné prvky dámského oděvu (1915)

http://www.ocostume.ru/sites/default/files/imagecache/photo_full/wiki/plll.jpg

Co je typické pro oděv po r. 1917



1. vymizelo sociální omezení, dochází k demokratizaci v oblasti módy,
2. silueta byla výrazně zjednodušena,
3. oděvy začaly být vyráběny sériově ve větším množství,
4. základním kritériem v módě je účelnost oděvu a pohodlnost,
5. objevují nové druhy oděvu s rozvojem dopravy, sportu, pokroku ve společnosti, s novými povoláními, se změnou role ženy ve společnosti ...

skica nové siluety dámského pláště

http://www.ocostume.ru/sites/default/files/imagecache/photo_full/wiki/1917%20rus.jpg

V pánské módě bylo nejrozšířenější **černé sako s jednořadovým zapínáním (визитка)**, vesta a šedé kalhoty s černým proužkem.

Nosily se bílé košile, přičemž límec a manžety se praly zvlášť a škrobily se. Muži nosili košile, které se nazývaly kosovorotky (косоворотка), kožichy (меховые шубы) s vrchní látkovou částí. Tento oblek se směl nosit do 19h., poté se slušelo oblékat frak.



Tzv. „vizitka“ se zapíná na jeden knoflík, vzadu ve výšce pasu jsou přišité dva knoflíky. Součástí pánského obleku byla kravata tmavého odstínu a černé střevice. Tento pánský oblek

přišel do Ruska z Anglie, kde se nosil již od poloviny 19.stol., muži ho oblékali v dopoledních hodinách, když se jeli projet na koni, brzy se stalo každodenním oblečením a začalo nahrazovat fraky.



френч - [рə], френча, муж. .

Frenč lze charakterizovat jako bundu vojenského typu, měla 4 svrchní velké kapsy, nosila se s páskem. Název dostal oděv podle příjmení generála Frenche, který v létech 1914-1915 velel anglické armádě.

V Rusku nosili vojáci frenč od začátku 20. století.

odev military-jacket-kurtka-verhnyaya-odezhda-french: <http://www.podivm.ru/things/kurtka-french-connection-37/>

V létech Občanské války v Rusku odpovídal oděv celkem pevně stanoveným požadavkům. Oděv měl být účelný a jednoduchý, zároveň i hygienický a praktický. Nosila se až **ke krku zapnutá halena** (*закрытый френч*), kalhoty tzv. **golfky** (*брюки галифе*), **kožená** teplá nepromokavá **bunda** nebo **kabát** (*кожанка*), **dlouhý kožich** (*шинель*), **tričko** (*гимнастёрка*), **čepice** (*фуражка*) nebo ze sukna ušitá čepice, připomínající helmu, tzv. **buřonovka** (*бурёновка*), dále teplé **vysoké zimní boty** (*сапоги*), dívky oblékaly kožené bundy a červené **trojčipé šátky** (*косынки*).

V období **obnovy národního hospodářství** (*времена нэпа*) zem bojuje se zničeným hospodářstvím a hladem. Základní oblečení představuje tričko a dlouhý kožich (*гимнастёрка, шинель, косоворотки*). Přes ně oblékali buď sako nebo obyčejnou bundu připomínající pracovní oděv. Někteří nosili **kitěľ** (*китель*) (od něm.Kittel — «блуза») - volnou halenu, podobající se horní části uniformy nebo její obdobu frenč, tedy to, co zůstalo z období občanské války. Na hlavě nosili **kšiltovky** (*кепки*) nebo čepice zvané kartuzy (*картузы*) s malým kšiltem (*kozyрьком*). Obouvali vysoké **teplé boty** (*сапоги*) nebo obuv s hranatou špičkou (*ботинки с тупыми носами*), výjimkou nebyly ani boty, kterým se říkalo **štiblety** (*штиблеты*). Jednalo se pánské šněrovací polobotky nebo polobotky s všitou gumovou vsadkou po stranách.⁵ Jako svrchní oblečení převládaly bundy a **vatované kabáty** (*ватники*).

⁵ ШТИБЛÉТЫ, -ет, ед. ч. -ета, -ы, ж. Мужские полуботинки на шнурках или с резинками по бокам. *Остроносые и. Лакированные и.* Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка, Москва 2006, s. 521

Po skončení Občanské války vznikaly dílny, ve kterých se snažili vytvořit sovětský módní styl. Skupina nadšenců zakládá „Centrum na výrobu nového, sovětského kostýmu“ («Центр по составлению нового, советского костюма»). Později se začal nazývat Módní ateliér («Ателье мод»). Bylo přijato rozhodnutí zabývat se především navrhováním běžného pracovního oděvu. Základními požadavky byly jednoduchý střih a praktická barva. Převládala tmavě modré, hnědé a šedé odstíny. Za důležité bylo považováno jakési převlečení obyvatelstva do určité uniformy, která se skládala z **kačátka a rovné sukně** (*жакета и прямой юбки*) pro ženy a **kalhot a saka** (*брюк и жакета*) pro muže. Z důvodu nedostatku tmavě modré látky ve skladech nebyl nakonec tento plán zcela uskutečněn. Na zhotovení děvu se používaly druhořadé nekvalitní materiály. Pro ženy, které pracovaly na stavbách, byly poprvé vyrobeny **kombinézy** (*комбинезоны*). Rozpracovávalo se zároveň i slavnostní oblečení, které však bylo střihově jednoduché, levné s využitím motivů lidové výšivky⁶. Dělnice oblékaly obyčejné halenky, plátěné halenky, jednoduché šaty ušité z vojenských látek. Starší ženy dávaly přednost střihům, které nosily pracující ve městě před revolucí, tzn. dlouhé široké sukně, halenky, šátky nebo široké šály. Mladé dívky nosily kratší sukně a halenky s jednoduchým rovně střiženým rukávem, často rovněž oblékaly trička, bundy a kšiltovky. Úřednice nosily světlé halenky a tmavé sukně, oblečení doplňovaly dlouhým páskem, dámským kačátkem s velkými kapsami. Nosily se teplé vysoké boty, nízké kozačky. Textil byl volně prodáván až po r. 1936.

Vlasy si ženy zaplétaly do uzlu nebo nosily copy, nosily se i krátké účesy. Stále oblíbené byly červené trojcípé šátky, které se zavazovaly vzadu nad šíjí. Populárními byly především u vedoucích pracovníků kožené bundy.



Nosili je jak muži, tak ženy. Byly oblíbené i u ostatních lidí, protože byly pevné a odolné. Jednoduchost a určitá asketičnost nebyly jen nutnou potřebou, ale vyjadřovaly rovněž určitou hrdost. Lidé tím dávali najevo, že nepotřebují drahé oblečení, které se nedá použít v pracovních podmínkách. Kravaty, krajky, klobouky, všelijaké brože, ozdobné lemování, prsteny, byly chápány jako buržoazní přežitek. Ne všichni však byli spokojeni s tak strohým oděvem, a proto ti, co si to mohli finančně dovolit, si oděv nechávali šít na zakázku.⁷

Předválečné dámské oblečení (do r.1941)



⁶ Zdroj: Журнал о моде и шитье "Осинка.ру" (zkráceno, upraveno a doplněno)

⁷ Захаржевская Р.В. История костюма. От античности до современности. Москва: РИПОЛ классик, 2006

Během válečného období ženy často nosily kombinézy a jiné pracovní oděvy.



<http://fotki.yandex.ru/users/shhstanislav5/view/179772/?page=0>
<http://www.progorod43.ru>

né bundy (телогрейки) – ženy po válce pracují na obnově železnice



V padesátých létech 20. století ženy oblékají komplet sestávající ze dvou kusů oblečení (tzv. dvojče) – svetřík a přes něj kardigan (*джермер* u *кардиган*). Kromě klasických modelů se nosily modely zdobené výšivkou a ještě modernější byly s krátkým rukávem. Bylo to pro tu dobu ideální oblečení.

50. léta - oblečení dvojče

http://fashiony.ru/page.php?id_n=64201



Ke konci 50. let se začal styl oblékání výrazněji měnit. Šaty podobající se košili, se šily kratší a volnější. Mládež si začala vytvářet svoji módu. Tento styl kulminoval během 60. let.

K oblíbeným patří džíny, balerínky. Sukně byly nejprve bohaté a *шпоре, розажи, висюльки*, s kanýry, oblíbené byly různé variace úzkých obepínajících sukní (*юбка-карандаш*) i širokých volných halen, tunik a šatů. Z materiálů 60.let byl častý len a hedvábí. Nastupuje období elegance, jednoduchých linií a minimalismu. Často se používají pastelové barvy, červená a tmavo modrá barva, ze vzorů je zvláště módní puntík. Oblíbeným dekorativním prvkem je mašle.



<http://www.mycharm.ru/articles/text/?id=3473>

Široké delší sukně se nosily s vyšívanou halenkou, kloboukem, šálky byly často vyšité blýskavou perleťovou nitkou, módní byly střevíce na vysoké podrážce (*на платформе*).

Další období jsou v ruské módě srovnatelná s módou v jiných evropských zemích. Ve chvílích volna a odpočinku rádi nosili oblečení ve stylu capri (*капри*). Doplnoval je jednoduchý top nebo široká halenka košilového střihu. To vše se nosilo s balerínami nebo sandály bez podpatků. Tzv. jehly (*игли*) nebyly aktuální. Módou určovaly takové celebrity jako B.Bardot, Twigy, J.Fonda aj.

<http://www.mycharm.ru/articles/text/?id=3473>

módní šaty 70. let

O této době se vyprávějí celé legendy. Nosí se především rozšířené sukně, květinové motivy, jasné barvy, vestičky, vyšívané halenky, vysoké podrážky, velké a objemné tašky, dřevěné ozdoby. To vše bylo vyjádřením určité volnosti a svobody té doby. Pro chvíle odpočinku se se nosí se šortky a botasky.



Módní trendy 70. let

http://fashiony.ru/page.php?id_n=64336



V 70. letech byly oblíbená móda tzv hippies (*хуну*) – volné tuniky a zdobení krajkou, volánky, perletí, výšivkou.

<http://st-fashiony.ru/pic/history/pic/40610/1.jpg>



Co ještě nosili?

Vyznavači pank-rocku oblékali kožená saka a bundy, džínsy, trička s různými nápisy, kovové zipy a ozdoby (*металлические молнии и украшения*). Světem vládnou kolečkové brusle a botasky, velurové nebo froté komplety se šortkami (*махровые или велюровые комплекты с шортами*). Vyrábějí se módní oděvy z umělých vláken, které se snadno udržují. Aktuální bylo vrstvení oděvu, nosily se jak mini, tak i maxi sukně, zvonové kalhoty.

Celkový módní vzhled je dotvářen velkými kapsami zdobenými patkami aj.

módní obuv 70. let

http://fashiony.ru/page.php?id_n=64336



Pro toto období charakteristické zdobení oděvu pajetkami, látky byly buď neutrální barvy nebo křiklavě barevné s kovovým vláknem, lurexem, leskem (*ткани металл, блески, пайетки*). Večerní šaty se zpravidla šily z umělých vláken. Sukně se nosily různé délky, často byly asymetricky střižené nebo vrstvené, s kanýry apod.

D O P L Ň K Y : Hlavním doplňkem moderní ženy byl klobouk, kabelky se nosily přes rameno, brýle se stávají ozdobou a nosí se zakulacené, velikosti do poloviny obličeje. Módní obraz by nebyl úplný, pokud by žena nebo dívka nenosila sandály na vysoké podrážce s co nejvyššími podpatky. Vizualně prodlužovaly nohy a hodily se jak k rozšířeným kalhotám, tak i rozšířené sukni.

V 80. létech k idolům ženskosti a krásy patřili polská herečka Barbara Brylská, Irina Ponarevskaja, Alan Delon, Madonna, M.Jackson aj. Populární jsou hudební skupiny Abba, Bonny M.



Barbara Brylská ve filmu "Ирония судьбы или с лёгким паром"

http://fashiony.ru/page.php?id_n=64336

Typické oblečení moderní dívky 80. let pro volné chvíle bylo: růžové nebo modré legíny, široký krátký top lehce padající s ramen, krajková nadýchaná krátká sukně, džínová nebo kožená krátká bundička do pasu, široký pásek a lodičky. Obraz by nebyl úplný bez široké mašle ve vlasech nebo úvázaný trojcípý šátek. Šarm přidávaly krajkové rukavice, těžké plastové náušnice, náramky mohly být i gumové. Vrcholem touhy po módní dokonalosti byl kovový kříž na silném řetízku a kožená čepice. Nosila se trvalá a melír, ofina a vysoko vyčesané vlasy.

V zimě jsou v oblibě tzv. dutiky (*дутьки*) – prošívané zateplené bundy a stejně prošívané zimní boty. Z dalších módních doplňků uvedme ještě alespoň pestré a velké knoflíky, špendlíky, velké nápisy, dlouhé korále a přívěsky (*длинные бусы и кулоны*).

<http://st-fashiony.ru/pic/history/pic/40685/1.jpg> - **dívčí móda 80. let**

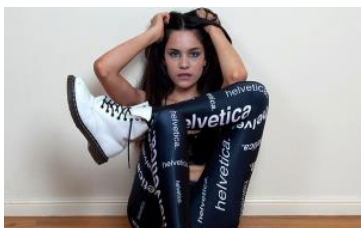
Muži nosili košile i roláky (*водолазки*), úzké kožené kravaty, lehce zkrácené kalhoty, také kalhoty se záložkami, špičaté střevíce, brýle. Nedosažitelné v tu dobu byly v Rusku kontaktní čočky, mírně byly tolerovány delší vlasy.



Oděv a oděvní doplňky 90. let i současná móda se v mnohém podřizují současným zahraničním trendům. Měla by to být móda hezká, praktická a dostupná. Móda se neustále mění, obnovuje a ruská móda je navíc dotvářena typickými ruskými prvky.

Současná mladá móda

http://www.canda.com/ru/ru/corporate/fileadmin/templates/master/img/stylewelten/young_fashion_girls/young_fashion_girls_3_4.jpg



kecky (кеды)



http://www.paneuro.ru/pics/pic_200574_21mn54s58nls749.jpg



módní rolák

<http://img1.wildberries.ru/small/600000/608249.jpg>

vysoké kožené boty (*ботфорты*) , lakové blýskavé tašky, výrazná bižuterie (náramky - *браслеты*, prsteny - *кольца*)



ботфорты (высокие сапоги)

2. Oděvní doplňky a jejich význam v odívání

Ú v o d e m

Módní doplňky v dějinách oděvní kultury

Důležitou kapitolu oděvní tvorby tvoří oděvní doplňky, možnosti jejich správné volby a použití ve vztahu ke všem částem oděvu, k postavě a k příležitosti, pro kterou jsou vybírány. K hlavním druhům oděvních doplňků patří obuv (*обувь*) a punčochy (*чулки*), kapesníky (*носовые платки*), šály (*шарфы*), plédy (*кашнэ*), rukavice (*перчатки*), opasky (*ремни и поясы*), různé typy kravat a motýlků (*галстуки и галстуки-бабочки*), klobouků (*шляпы*), čepic (*шапки*), šátků (*платки*), dále kabelky (*сумочки*), aktovky (*портфели*), deštníky (*зонтики*), jsou to i slunečníky (*зонты*), brýle (*очки*), hřebeny (*расчески*), šperky a ozdoby (*украшения*). K nim patří např. rovněž různé čelenky (*ободки*), skřipce (*крабы*), gumičky a spony do vlasů, náramky (*браслеты*) atd.

K oděvním doplňkům řadíme i různé užitkové předměty zdobného charakteru jako jsou knoflíky (*пуговицы*), hodinky (*часы*) apod. Módním doplňkem může být i účes (*прическа*), líčení (*макияж*) a další způsoby úpravy tváře. Minulosti již patří hole, nátepníčky, rukávníky, vějíře a řada dalších dnes již méně známých předmětů.

Současně s vývojem odívání se mění i charakter módních doplňků. Mnohé z dříve běžných doplňků ztrácejí na významu a vycházejí z módy, současně se mohou objevovat v netradiční podobě. Nově se mohou objevovat proto, že se pro jejich výrobu využívají nové materiály a technologické postupy. Inspirací pro jejich vznik mohou být některé z oblíbených módních doplňků minulých let, jako jsou např. populární hudební skupiny (účes Beatles), historické obrazy (Mona Lisa), známé herečky, filmy, historické osobnosti aj. S tím, jak se mění módní tendence, proměňuje se rovněž jejich charakter, módní doplňky jsou dnes variabilnější, vyvíjí se a mění se názor na jejich funkci, tvar a velikost.

Výběr doplňku bude pravděpodobně vždy závislý i na jeho funkci a možnostech použití. Tak např. jinou velikost, materiál, případně zdobení kabelky zvolí žena, půjde-li do společnosti nebo na nákup. Rozmanité bývají i různé typy konkrétních módních doplňků. Jiný klobouk budeme volit do společnosti a jiný bude sportovní či letní klobouk. S módními trendy se vyvíjí rovněž používané materiály, související zpravidla se společenským

uplatněním doplňků. Barevná škála módních doplňků bývá ovlivňována celkovou barevnou skladbou oděvu.

V první podkapitole (2.1) se budeme stručně věnovat **oděvním doplňkům z pohledu tradičního ruského oděvu**. V dalších pasážích (podkapitola 2.2) bude nastíněn význam a variabilita důležitého oděvního doplňku v historii lidstva, kterým je **obuv**. V současné době je kladen důraz na estetickou úroveň obuvi, vždy byla obuv nezbytná pro člověka, protože chránila nohu před povětrnostními vlivy a zraněním. Obuv ovlivňuje rovněž držení těla, chůzi a vždy dotváří zvolený oděvní styl. V bakalářské práci se budeme podrobněji věnovat druhům obuvi, k nim budou uvedeny odpovídající výrazy v ruštině.

V další části práce (podkapitola 2.3.) se výběrově zmíníme o dalších oděvních doplňcích.

Za neméně důležitý považujeme pohled na zkoumanou slovní zásobu z hlediska lingvistického (podkapitola 2.4). Slovní zásoba bude posouzena z hlediska morfologického a derivačního, zmíníme rovněž některé pravopisné zvláštnosti. Výběrově připomeneme lexikální zvláštnosti. Poslední pasáže budou věnovány příkladům z hlediska etymologického a výskytu frazémů např. se slovy *шанка*, *перчатка*, *каблук* v jejich srovnávacím aspektu s češtinou.

2.1. Oděvní doplňky tradičního ruského oblečení



sarafán a kokošník

Představa o ruském ženském oděvu je zpravidla spojena s tzv. sarafánem, což jsou šaty s úzkými ramínky bez rukávů. V češtině se pro takový dívčí nebo ženský oděv používá výraz **šatová sukně** (*сарафан - платье без рукавов*). Komplet oblečení se šatovou sukní byl rozšířený v Rusku mezi 18. - 19. stoletím. Ženský oděv zahrnoval halenu (*рубашу*), **šaty bez rukávů s úzkými ramínky** (*сарафан*), **pásek** (*пояс*), **zástěru** (*передник*). Sarafán nosily nejen venkovské ženy, ale i městske ženy (*городские мещанки*), obchodnice (*купчихи*) a další skupiny obyvatelstva. Sarafán se v 18. století nosil na severu Ruska, v horním Povolží, na severu evropské části Ruska, v okolí Moskvy⁸

Šaty se oblékaly přes halenu rovného střihu. V některých jižních oblastech byl sarafán nejen dívčím, ale i ženským oděvem⁹. V Kurské gubernii např. pro bohaté nevěsty šili svatební šaty, které se skládaly z haleny (*рубаша*), šatů bez rukávů (*сарафан*), které byly zároveň jakýmsi teplým oděvem – kožíškem z červené látky (*сарафан-шубка из алого штофа*), součástí slavnostního svatebního oděvu byla **zástěra** (*передник*), jeden nebo několik **pásků** (*пояс*), různé ozdoby, šperky, které se připínaly na prsou (*нагрудные украшения*).

Svatební oděv by byl neúplný bez náušnic (*серьги*). Zvykem bylo oblékat pod sarafán několik sukní, které vizuálně podtrhovaly plnější tvary dívky a zároveň sloužily jako spodní prádlo (*нижнее белье*).

Slovo sarafán (*сарафан*) - znamená v překladu z íráštiny „zcela, úplně oblečený“ (*одетый полностью*); v sánskrtu znamená „sárí“

kousek látky. Mezi íránským slovem sarafán a sarí můžeme spatřit určitou zřejmou analogii. Předpokládá se však, že sarafán býval

především pánským oděvem, ale někteří badatelé se domnívají, že byl sakrálním oděvem, který byl používán jako součást svatebního rituálu jak muži, tak ženami. Komplet sestávající ze sarafanu a dalších oděvních součástí byl považován za jeden ze symbolů víry a dodržování zvyků předků. Sváteční sarafany a haleny byly uchovávány jako velká cennost a předávali si



⁸ Sarafán a kokošník dostupný na <http://www.coveryourhair.com/blog/wp-content/uploads/2011/01/sarafan-kokoshnik-e1294625805661-272x300.jpg>

⁹ history.ru/pic/history/kostum/03/sarafan01.jpg

je po celé generaci¹⁰. V severních oblastech a v centrálním Rusku se sarafán nosil jako svrchní oděv, v jižních oblastech pak přes něj oblékali tzv. **poněvu** (*понёва, понява, поня, понька*), což byla vlněná sukně, kterou nosily venkovské ženy. Sukně byla ušitá do pasu ze tří nebo více kusů speciálně tkané vlněné látky. Poněvu lze považovat za nejstarší druh ženského oděvu, který oblékali společně s tzv. kičkou (*кичка*) - speciální součástí oděvu, kterou nosili oblečenou přes hrud' nebo si ji přehazovali přes ramena (*нагрудная и плечевая одежда*). Toto oblečení bylo typické pro vdané ženy, dívky si ji oblékaly poté, co byly považovány za dospělé, někdy si ji oblékaly během svatebního obřadu.



Výraz **poněva** (*понёва*) se objevuje již v písemných památkách předmongolského období. Výkladovým slovníkem S.I.Ožegova je lexém vysvětlován jako podomácku tkaná vlněná sukně, která patřila k národnímu oděvu vesnických žen, žijících především v jižním Rusku. Slovník uvádí kostkovanou nebo proužkovanou látku (*«домотканая шерстяная юбка – старая национальная одежда южнорусских и белорусских крестьянок. Клетчатая, полосатая понёва»¹¹*).



Jestliže máme soustředit pozornost na oděvní doplňky, potom je třeba zmínit především pokrývku hlavy, jakousi čelenku, které se říká kokošnik (*кokoшник*). Konstrukce kokošniku se skládá ze tří částí – části čelové a dvou bočních. Čelní část bývá zpevněna kartounem, v zadní rubové části je pokrývka hlavy podšita bavlněnou látkou (*ситцевой ткани*). Čelní část (*лобной части*) bývá vyšita ornamentem geometrických tvarů (*геометрического орнамента*) technikou tzv. zlaté výšivky (*"золотное шитье"*), horní část je potom vyplněna stylizovanými ornamenty různých rostlin.

Lze shrnout, že kokošnik (кokoшник) je především znám jako sváteční pokrývka hlavy, připomínající vysokou čelenku, vzadu bývaly ozdobou stuhy. Nosili ho především v severních oblastech Ruska¹² [Ожегов: 2006, 282]. Na venkově zhotovovali prakticky vše, co člověk potřeboval k životu, ženy se zabývaly předením, tkaním, pletením (především rozšířené bylo na severu Ruska). To znamená, že si dokázaly **uplést šály (шарф), pásky (пояс), vyráběly si obuv (обувь), ubrusy (скатерть), rukavice (перчатки), palčáky (варежки), šátky**

¹⁰ <http://www.liveinternet.ru/users/lin44ik/rubric/2990173/http://family-history.ru/>

¹¹ Ожегов S.I. Толковий словарь русского языка. Москва 2005, s.561

¹² Кokoшник - это 1. нарядный женский головной убор с разукрашенной и высоко поднятой над лбом передней частью, с лентами сзади. - 2. В русской архитектуре 16-17 вв. полукруглое или заострённое завершение фасада, свода (спец.). Ожегов S.I., тамtéж, s. 561.

(платки), různé **pokrývky hlavy (головной убор)**. Vyšívaly a zdobily říčními perlami (*речной жемчуг*), zlatými a stříbrnými nitěmi církevní a venkovský oděv. Z kožek domácích zvířat vyráběli vhodné oblečení a obuv. Nosila se především halena, přičemž dámská se od pánské odlišovala zpravidla jen délkou.

Košile bývaly různé, říkalo se jim **soročka (сорóчка)** – může to být košile, košilka i noční košile, kosovorotka (*косоворотка*) je košile se zapínáním na straně nebo na rameni aj. Kromě toho ženy nosily různé **ozdoby (украшения)**, jako byly **přívěsky (подвёски)**, **prsteny (кóльца)**, **náhrdelníky (ожерелья)**. Během chladných dnů oblékaly kožich (*шубу*). Ženy vždy nosily sukni, které se říkalo poněvka. Na severu to byl sarafán. Ke svrchnímu oblečení ještě patřil ženský selský krátký kabátek (*шущун*), krátký kožíšek (*полушубок*), selský soukenný kabát (*армяк*), selský dlouhý kožich (*тулун*) a vždy bylo oblečení doplněno opaskem (*пóяс*). Z pokrývek hlavy to byl **šátek (платóк)**, **šál (шаль)**, **čepec (чепéц)**, **čepice (шáпка)**, **čelenka – kokošnik (кóкóшник)**. Pohyb na delší vzdálenosti jim umožňovala **kvalitní obuv (дóбротная обувь)**, která měla být lehká a pohodlná. Byly to především vysoké teplé boty, vyráběné obvykle ze sobí n. koňské kůže (*сапоги, унты*) a lehká obuv z lýka (*лáпти*). Znamení ruské láptě byla obuví chudých. Byl to pohodlný typ sandálů, vyráběly se z lipové kůry. Dalším nejrozšířenějším druhem obuvi byly válenky (*вáленки*). Sloveso *валять*, znamená tvarovat. Byla to ničí jiným nenahraditelná a nezaměnitelná obuv a takovou zůstává pro venkovské obyvatele i dosud. Vyráběly se z ovčí srsti a nosily se v mrazivém suchém počasí. Protože se nejrychleji ochodily ve spodní části, podšívaly se kůží nebo jiným pevným materiálem. Za tímto účelem a také proti vlhku se nosí s tzv galošemi, tj. nízkými gumovými botami, do kterých se válenky nazouvaly. Vyráběly se rovněž s přišitou, přilepenou nebo litou gumovou podrážkou. Válenky bývají tradičně hnědé, černé, šedé, ale i bílé barvy, v posledních létech se na objednávku spotřebitelů vyrábějí rovněž válenky červené, tmavě modré, fialové, zelené, žluté a různě zdobené. O válenkách se ještě zmíníme v další podkapitole.



2.2. Obuv jako významný oděvní doplněk

Pod pojmem obuv rozumíme všechny druhy obuvi, jejímž základem je podrážka (*подметка*), která chrání chodidlo (*ступня*) před vnějšími škodlivými vlivy. Od dob antických až do doby středověku byly nejpůvodnějším druhem obuvi sandály na šněrování (*сандалии со шнуровкой*). Dosud se na Balkánském poloostrově nosí opánky (*опанки*) – sandály, připomínající původní obuv. Ve středověku začali nosit speciální ponožky vyrobené z kůže nebo plsti (*фетр*) dosahující až po kolena. Na ty si zvláště když bylo chladno nebo sychravo, obouvali dřevěné sandály (*деревянные сандалии*).

Podpatky (*каблуки*) se objevují teprve v 17. století společně s obuví sahající po kotníky (*щиколотки*). Dvorní dámy a pánové měli zvláštní privilegia - nosili obuv s červenými podpatky. V 18. století se stávají módními dámské střevíce na vysokém podpatku, ale v 19. století je nahrazují vysoké nebo polovysoké boty. Šviháci nosili boty s přezkou (*башимаки с пряжкой*), stříbrnou nebo zlatou. Někdy přezku zdobili drahými kameny. Takové drahocenné boty si obouvali při zvláště významných slavnostních příležitostech, nosili je s bílými punčochami (*чулки*) a krátkými přiléhavými kalhotami (*панталоны*). V 80. letech 19. století se v Anglii objevuje praktická obuv na nízkém podpatku s tupou špičkou (*тупой носок*). Jednalo se polobotky nebo boty na šněrování s tkaničkami (*со шнуровкой*), vyráběly se výlučně z černé nebo hnědé kůže, v létě se podobné nosily, ale byly zpravidla plátěné bílé barvy.

Za nejstarší obuv jsou považovány **sandály** (*сандалии*). Nejprve to byla pouze podrážka, připevněná k nohám řemínky (*ремешки*). Staří Egypťané je zhotovovali ze slámy, lýka nebo papirusu (*из соломы, лыка, папируса*). V antickém Řecku byly ve vyšších vrstvách populární boty na silné korkové podrážce (*на толстой пробковой подошве*). Nosili je herci v řeckých tragédiích, aby vypadali na scéně vyšší. Tuto obuv nazývali **koturny** (*котурны*); vyráběly se z barevné kůže a bohatě byly zdobeny. Od těchto bot se vývojově odvíjejí **pantofle** (*пантофли*), často byly vyráběné z korku. Na konci 15. stol. to byla módní mužská obuv. Ve 14. a 15. století se dávaly pantofle na silnou dřevěnou podešev a obouvaly se tehdy jako moderní obuv se špičatou špičkou připomínající zobák. V 16. století nosily pantofle pouze ženy, na konci 18. století se tato obuv v podstatě změnila v **domácí obuv** (*домашние туфли*). V době křížových výprav do Evropy přivezly z východu boty se zobákovitou špičkou. Byly pestré jako veškeré oblečení té doby. Po r. 1450 se špičatá špička zakulacuje. Takovou obuv nazývali „kachní zobák“ (*„утиный клюв“*), „medvědí tlapy“

(„медвежьи лапы“) aj. Nejčastěji dělali takové boty z černé nebo žluté kůže, šlechtici pak nosili obuv ze sametu (*бархат*) nebo hedvábí (*шелк*). V přímořských zemích se dosud nosí **dřeváky** (*деревянные башмаки*). Dříve se dřeváky různě zdobili, např. stříbrem. Je ještě jeden druh antické obuvi, tzv. **karbatina** (*карбатина*). Byl to kousek hovězí kůže vyřezané ve tvaru podrážky, která se připevňovala k noze šňůrkami, ty se pak protahovaly dírkami v kožené podrážce. Později tuto obuv nosili rolníci. Venkovští obyvatelé ji používali až do 16.-17. století. V Rusku se nosily tzv. **láptě** (*лапты*), vyráběly se z lipové kůry, přivazovaly se k noze lýkem¹³. O nich se zmíníme podrobněji.

Ruská obuv byla proslavená svojí neobyčejností a na rozdíl od oděvu neprodělala zásadní změny během téměř celé historie odívání. Většina obuvi, kterou nosili ruští předkové v 7.-10. století, zůstala funkční na ruské vesnici i v 19. století.

Již v 8. století nosili v Rusku vysokou obuv, která na pohled připomínala kozačky, ale měla měkkou holenní část a té se říkalo **bachily** (*бахилы*) nebo **bródni** (*бродни*). Od 18. století jsou známé **kožené poršně** (*поршни*). **Vysoké teplé boty** (*сапоги*) se rozšířily na venkově až od 17. století, bohatí rolníci je obouvali jen ve svátek a ve všední den nosili láptě. Obyvatelé měst odedávna dávali přednost koženým botám, pro které jsou v ruštině výrazy **poršně**, **koty** nebo **sapogy** (*поршни, коты, сапоги*), chudí ve městě nosili **láptě** (*лапты*). Obuv si obouvali na **onuce** (*онучи*) nebo pletená **kopýtká** (*копыта*). Takové ponožky neměly paty a byly pleteny jednou kostěnou jehlicí. Ponožky s patou, které začali plést později několika jehlicemi, se nazývaly německé. Někteří odborníci se domnívají, že do té doby, než byla objevena březová a kožená obuv, naši předci mohli chodit pouze jen v onucích a na ty si mohli obouvat punčochy (*ногoviцы*). O tom svědčí samotné slovo „onuce“, které v některých starých památkách označuje samotnou obuv.

Znamé **válenky** (*валенки*) se objevily na Sibiři teprve v 18. století, v centrálních regionech Ruska později – v 19. století. Jako ke každému oděvu, tak i k obuvi se v Rusku chovali s úctou. Zajímavý je např. svatební tradice, podle které měla nevěsta zout svého manžela a tím mu vyjadřovala pokoru.

Poršně (*поршни*). V Rusku se jim rovněž říkalo *каллишки; постóлы; чувяки*. Jsou známé odedávna, podobnou obuv nosili v 7. stol. východní Slované, později potom chudší obyvatelé měst. Samotné slovo "поршни" se odvozuje ze staroruského "лоскут" nebo "рыхлый". Za prototyp poršni jsou považovány sandály nebo kousek kůže vcelku, do které si zavinovali

¹³ Богданов Валерий. Истории обыкновенных вещей. Москва: Педагогика-Пресс 1992 (zkráceno a upraveno)

nohy původní obyvatelé. Na pohled jsou poršně měkké boty ušité z jednoho nebo dvou kousků kůže. Po obvodu kůže byly malé otvory, kterými protahovali řemínky upevňované k holeni a tím boty držely na noze. Je známý ještě jiný typ poršní a sice ušitý ze tří kusů kůže, přičemž jeden tvořil podrážku, druhý - přední část boty a poslední třetí kus kůže představoval na patě vyvýšenou část, opatek. Tak, jako i jinou obuv, poršně nosili s onucemi a připeňovali je k noze koženými řemínky. Sváteční poršně se zdobily výšivkou, nejčastěji vzory rostlin. Vzor vyšivali vlněnými, lněnými a hedvábnými nitkami.

Čoboty (чоботы)

Čoboty jsou jinak řečeno **bašmaky (башмаки)**. Byla to měkká obuv z koží nebo hovězí kůže, boty přesahovaly kotníky a mohla mít otvory. Tyto boty měly vždy podrážku (někdy vyřiznutou z odlišné kůže) a tím se lišily od poršní. V místech kotníků (*щиколоток*) se dělaly otvory, skrz které se protahoval řemínek, kterým se upevňovaly čoboty k noze. Celkem se hovoří asi o 20 druzích čobotů. Např. boty ušité z tenké jemné kůže se nazývaly **čereviky (черевики)**.

Název **bašmaky (башмаки)** se objevuje v ruštině v 15. století z turečtiny, slovo **tufli (туфли)** je řeckého původu, dostalo se do ruštiny prostřednictvím německého dialektu.



<http://repace.ru/node/2172>

Bródni (бродни)

Bródni nebo jinak **bachily (бахилы)** byly nalezeny při vykopávkách v hrobech v Novgorodě a vztahují se k 8. století. Je to vysoká obuv, která připomíná vysoké zimní boty – kozačky, ale s měkkou holenní částí, na noze se upevňovaly řemínkem nebo jakousi sponou podobně jako na opasku. Později tímto slovem pojmenovávali těžké pracovní teplé boty v 19.-20. století, které nejčastěji obouvali na lov zvěře nebo na rybolov.

Láptě (лапти)



Obuv-lapti : <http://www.profimages.ru/catalog/foto1265159/>

Láptě jsou nejrozšířenější ruská obuv, pletená z dřevěné kůry. První upomínky o láptích pocházejí z písemných dokumentů 10. století. Láptě se vyráběly z tenkých proužků lýka, lípy (*липа*), jívy (*ива*), jilmy (*вяз*) a jalovce (*можжевельник*). Láptě, podobně jakou jinou obuv, nosili s onucemi, tj. pruhy o šíři asi 30 cm bílého, černého nebo hnědého sukna. V létě nosili

nejčastěji onuce plátěné, lněné, v zimě pak ze sukna (vlněné látky) společně s plátěnými. Pruhy látky obmotávaly celé chodidlo a holeň. Onuce byly připevňovány k noze koženými proužky, lýkovými provázky, pletenými nebo spletenými. Obyčejně používali ve všední dny a ty druhé (nejčastěji bílé nebo červené) ve sváteční dny. Zpravidla je upevňovali k noze kříženým zavazováním.

Ve sváteční dny, jestliže neměli koženou obuv, obouvali malované láptě. Tato obuv byla různě vyplétaná barevnými proužky lýka, jindy vplétali barevnou stužku. Podle dochovaných údajů, bylo pletení láptí poměrně náročné. Rolník musel zhotovit ročně 50-60 párů láptí, protože se velmi brzy ochodily (v létě za 4 dny, v zimě za 10 dní). Láptě se vyráběly z lípy, brzy však začali pociťovat nedostatek stromů. Proto na konci 18.století začali dělat láptě rovněž z jilmu, jívy a na severu Ruska z březové kůry (*береста*). Pracovní láptě pletli s nižší holenní částí, podobné **kaloším** a nazývali je **stupni** (*смынну*). Tuto obuv zpravidla používali, když pracovali venku, zvláště když bylo na jaře nebo na podzim bláto a nebylo možné obouvat láptě s onucemi. **Stupni** nechávali stát přímo na prahu domu. Dochovaly se informace o tom, že nejprve byly láptě různé na pravou a na levou nohu. Tataři a Čuvaši nerozlišovali u láptí pravou a levou. Je možné, že se Rusové od nich naučili dělat stejné láptě. Navíc to bylo mnohem praktičtější, při ztrátě jedné láptě nebylo zapotřebí druhou vyhazovat.

Sapogy (*canozu*)

Výraz sapogy je znám od 10. století, předpokládá se, že je přejato z turkických jazyků. Ve starém Rusku se vyráběly s měkkou podrážkou. Holenní část nebyla příliš vysoká a byla zkosená (vpředu byla vyšší než vzadu). S tvrdou podrážkou začali tuto obuv šít od 14. století. V tu dobu už uměli vyčinit hovězí kůži, která se používala na podrážku a podpatky. V 16. a 17. století začaly být módní zimní teplé boty na vysokém podpatku, přičemž je nosily nejen ženy, ale i muži. Sapogy pro každodenní nošení dělali z černé kůže a sváteční z tenké černé, ale také z červené, žluté a zelené kůže. Zdobily se hedvábím, zlatou výšivkou, perletí. Zvláště často zdobili holenní část. Sapogy se obyčejně obouvaly na lněné onuce nebo vlněné ponožky¹⁴.



¹⁴ Zdroje: Рабинович М.Г. Древнерусская одежда IX-XIII вв.// Древняя одежда народов Восточной Европы. М., 1986 ;
Сабурова М.А. Древнерусский костюм// Археология. Древняя Русь. Быт и культура. М., 1997;
Шангина И.И. Русский традиционный быт. Энциклопедический словарь. Санкт-Петербург. Изд-во: "Азбука-классика", 2003.

Válenky (*валенки*)

Jinak se jim také říká *валенухи, валежки, валены, валенцы, катанки*. Jsou to teplé zimní boty z válené ovčí vlny. Válenky jsou tradiční ruskou obuví, která se nosí v mrazivém počasí na suchém sněhu. Ochodí se nejvíce vespod, proto se často podšívají pevným materiálem jako je kůže. Proti promáčení se nosí často tak, že se obouvají do **galoší** (nizkých gumových bot). Tradičně bývají válenky černé barvy, ale i šedé nebo bílé.



válenky pro běžné nošení

<http://www.valenki-4u.ru>

Stručně nahlédneme do historie válenek

Válenky s poprvé objevily na Sibiři. Byla to nízká obuv, holenní část zhotovovaly zvlášť, to znamená, že se sšívaly obě části švem. Původním místem, kde se objevily skutečné válenky, je považováno město Myškin Jaroslavské gubernie. Zde v 18. století začali vyrábět válenky vcelku. Je pravděpodobné, že původ má tato obuv u asiatských kočovných plemen. Válenky se v Rusku rozšířily až koncem 19. století, kdy je začaly vyrábět průmyslově. Předtím byly poměrně drahé a mohli si je dovolit pouze zámožní lidé.

Válenky vždy patřily ke drahé obuvi. V domě někdy bývaly jen jedny a nosili je jen ti nejstarší. Rodinu, kde všichni nosili válenky, považovali za bohatou. Tato obuv byla rovněž výtečným dárkem, zacházeli s ní tak, aby se zachovala i pro další generaci. Jedinečnost válenek je v jednoduchosti tvaru, jsou zhotoveny vcelku bez jediného švu. I když v ruštině existuje přísloví, které říká, že je někdo jednoduchý jako válenky, toto rčení se zdaleka nezakládá na pravdě. Naopak výroba válenek je poměrně složitý výrobní proces.

Původně se ovčí vlna čistí, natlouká se, dokud není měkká, poté ji ručně váleli na speciálních přístrojích, namáčeli ve vařící vodě a solném roztoku, navlékali na trojúhelníkovou formu, vytahovali a teprve potom plst tvarovali do potřebné velikosti boty.

Válenky byly velice oblíbené a měly také různé názvy podle oblastí. Tak např.

v Nižním Novgorodě se jim říkalo **česanky** (*чесанки*), v Tambovské a Tverské oblasti se jmenovaly **valency**, na Sibiři – **pimy**. Název se mohl lišit podle použité vlny. Válenky z koží vlny se jmenovaly **volnušečky** (*волнушечки*) nebo **vychodky** (*выходки*), válenky z ovčí vlny se jmenovaly **katanky** (*катанки*).

Válenky se nosily ve svátek, ve dny oslav máslenice (masopust), při pořádání trhů apod. Válenky s oblibou nosil rovněž Petr I. Panovnice Kateřina II. obouvala dokonce speciálně vyrobené válenky k plesovým šatům.

Válenky zachránily ruskou armádu během občanských válek. V mnohém rovněž pomohly cestovatelům, kteří dobývali území na dálném severu. Byly součástí např. železniční uniformy.

V posledních letech jsou válenky méně populární, protože zimy nebývají tak mrazivé, ve vlhkém počasí jsou nahrazovány lehkou a voděodolnou obuví. Válenky jsou zpravidla asociovány s venkovským způsobem odívání. Ve městech je někdy nosí děti anebo je obouvají, když jsou silné mrazy, jestliže jiná obuv nedostatečně chrání před mrazem. Válenky vůbec nezůstávají pozadu za jinými módními doplňky, zdobí je perličkami (*бусер*), lemováním (*тесьма*), výšivkou (*вышивка*), barví je různými barvami, zpevňují je gumovou podrážkou s malým podpatkem.



Dětské válenky s pohádkovým motivem



Válenky ručně zdobené



Kotníčkové boty (ботильоны)

http://www.wildberries.ru/catalog/596243/detail.aspx?group_cod_1s=1420



Kotníčkové boty¹⁵ (botiljony) je dámská obuv, která přiléhá ke kotníkům. Je to jakási přechodná obuv mezi střevícemi a kozačkami. Jsou populární již více let, dokonce jsou

¹⁵ Ботильоны je výraz pocházející z francouzštiny: bottillon - doslova «сапожок», odvozené od franc. botte - "сапог"; ботильоны – něco mezi nízkými dámskými kozačkami a střevíci na vysokém podpatku (*нечто среднее между полусапожками и туфлями на высоком каблуке*). Dostupné na <http://www.le-francais.ru/bibliotheque/adopte>

považovány v současné době za hit, bez kterého se nelze obejít. Dobře vypadají kotníčkové boty s neprůhlednými punčochami, nosí se rovněž k džínům, s vlněnými kalhotami nebo s úzkými kalhotami (*брюки-дудочки*), je možné je obout k večerním šatům. Kotníčkové boty bývají na vysokém nebo středním podpatku nebo i na vysoké podrážce.

Unty (*унты*)

je druh zimních teplých bot, které jsou vhodné pro mrazivé zimní počasí a velmi studené klima. Dělají se na gumové podrážce (*резиновая подошва*) anebo na kožené podrážce. Uvnitř bývají zateplené například ovčí kožešinou. Na dálném severu se nosí jako každodenní obuv. Dříve byly součástí uniformy letců.



<http://saintpetersburg.olx.ru/iid-135592612>



<http://unionalls.ru/%D0%A3%D0%BD%D1%82%D1%8B>

Určitou variantou zimní obuvi jsou tzv. **Ugg (*Уггу*)**. Mají měkkou podešev a jsou považovány za stylovou obuv australského původu (od slova EGG). Jsou velmi teplé, měkké a pohodlné.



Ugg patchwork

http://www.uggbootsmadeinaustralia.com.au/Patchwork_Ugg_Boots_Jewel_img.aspx?i=274&t=2

Vysoké zimní dámské boty - botforty (*ботфорты*)¹⁶

Slovo pochází z francouzštiny (*bottes fortes*). Dříve to byla obuv určená pro kavalerii, byl to v podstatě druh vysokých teplých bot – kozaček (*сапогу*), jejich holenní část je vysoká, přesahuje koleno. Nahoře na konci holeně jsou přišité další kousky kůže (látky), které se přehybají, ohrnují.



¹⁶ Obrázek dostupný na <http://feminis.ru/wp-content/uploads/2012/01/b2.jpg>

Původně byly vynalezeny jako obuv vhodná pro jezdce na koni, kůže na holeních byla tvrdá, boty byly prakticky neohebné jak v kotnících, tak na kolenou. Patřily rovněž k vojenské výstroji kavaléristů v evropských zemích v období středověku, v ruské armádě se používaly v 17.-18. století např. pro dragouny, pěšáci je nosili zřídka. Obuv nad kolena nosili rovněž příslušníci vyšších vrstev, šlechtici. Určitou slabost pro ně měl Petr I.

Vysoké kozačky nad kolena – ботильоны, jsou módě počínaje rokem 2012. Nejpopulárnější jsou z kůže a semiše (*замши*). Velice hezky vypadají rovněž velurové, hodí se téměř ke každému oblečení. V tomto roce je moderní zavazování na tkaničky, zipy (*молнии*) a kovové vsadky (*металлические вставки*). Nejčastěji návrháři doporučují nepřehánět zdobení různými zbytečnými detaily, neboť tato obuv se zdobí sama

Gumové holínky (*резиновые сапоги*)

V posledních létech zažíváme jejich zázračný boom. Nosí je děti i dospělí. Patří k výrazným módním doplňkům, jsou barevné a je možné vybrat takové, aby ladily s oblečením.



стильные и очень модные резиновые сапоги

<http://static.prozeny.cz/images/stories/8-srpen/27/13M.jpg>

Od tělesné kultury k módnímu stylu ulice ...

V roce 2012 – 2013 se staly velice populárními **kecky (*кеды*)**. Dříve patřily k jednoduché, obyčejné sportovní obuvi. Dnes jsou trendem a nosí je děti, mladí i starší lidé. Kecky patří k nejpopulárnějším věcem v šatníku osob jakéhokoli pohlaví. Podíváme se, proč jsou tolik populární¹⁷.

Kecky výtečně vypadají s džínami, kostkovanými košilemi a samozřejmě i s různými šálami. Mají hollywoodský šik, nosí je známé osobnosti filmového plátna.

Dámské černo bílé kecky¹⁸



¹⁷ Zkráceno a upraveno podle <http://www.lady-nice.ru/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=16&Itemid=39#68>

¹⁸ Obrázek dostupný na <http://www.fishspa.kharkov.ua/sport-obuvka.html>



<http://www.fishspa.kharkov.ua/moda/keci.html>

Botasky (кроссовки)

Populární sportovní obuv se stala běžným doplňkem lidí všech generací.



<http://centrofashion.ru/catalog/women/s185/153168.html>

K létu neodmyslitelně patří **dřeváky (сабо), sandály (сандалии), сланцы**

Letní módní obuv je zajímavá z hlediska barevnosti i designe. V obchodech i na internetových stránkách si můžeme vybrat nepřehledné množství vynikajících variant – s rovnou podrážkou (*плоская подошва*), s vysokou podrážkou (*на танкетке*), s podpatkem (*на каблучке*), jsou také v podobě známých tzv. vietnamek (*вьетнамки*), případně zmůžeme zvolit pohodlné a stále oblíbené dřeváky (*сабо*) nebo sandálky, kterým se v ruštině říká *сланцы*. Odborníky je však doporučováno takovou obuv nosit ne více než 2-3 hodiny denně. Takovým botám se jinak rusky říká *шлёпанцы*. Pravděpodobně je lepší je zcela nahradit jinou sportovní obuví se silnější podrážkou a větší možností připevnění obuvi na nohu.

Módní a pohodlné dřeváky na nízkém podpatku

<http://centrofashion.ru/catalog/women/s206/5010294.html>



<http://centrofashion.ru/catalog/women/s206/5010426.html>

bílé dřeváky na podpatku



Módní sandálky – **сланцы** - patří od léta 2013 ke stálícím a jsou oblíbenou plážovou obuví (*пляжная обувь*).

Bez zajímavosti není ani název těchto letních sandálů. Slovo *бřидlice* - *сланец* se používá jako název horniny ve stavebnictví. V r. 1949 bylo v Leningradské oblasti v rámci výzkumu naleziště břidlice založeno město s názvem Slancy (*Сланцы*). Časem se jedním z největších a nejdůležitějších stal závod „Polymer“ (*Полимер*). Původně se specializoval na automobilové pneumatiky, poté dostal jiný název – gumárenský závod. Velkou popularitu mezi jinými předměty široké spotřeby měla v tehdejší Sovětském svazu výroba gumové obuvi, zvláště nízké domácí obuvi (*тапочки*). Mnozí z těch, kdo si tuto plážovou obuv koupili a nosili ji, se domnívali, že razítko na spodní straně „Slancy“ („*Сланцы*“) znamená název obuvi. Nevěděli o tom, že Slancy je název města. Tento název se vžil a zůstal poulárním. Místo tohoto názvu někdy můžeme slyšet výraz *шлёпанцы* od *шлёпать* (*pleskat* při chůzi botami)



http://u-la-la.ru/data/uploads/style/1249580668_52305579-1.jpg

<http://megasklad.ru/data/photos/s356176.jpg>

sandály – босоножки

<http://centrofashion.ru/catalog/women/s188/>

Obuv mokasíny - мокасины

<http://centrofashion.ru/catalog/women/s204/5005758.html>



Nejznámější název pohodlné obuvi jsou **mokasíny (мокасины)**.

Do ruštiny se dostala celá řada dalších přejatých výrazů jako např.



- **слиперы женские,**
- **топсайдеры женские,**
- **топ-сайдеры женские,**
- **слипоны женские,**
- **эспадрильи женские**

Tato pánská obuv se rusky nazývá **топсайдеры**. V češtině se název přepisuje stejně jako v angličtině¹⁹.

Popis obuvi:

Топсайдеры SPERRY TOP-SIDER

- происхождение бренда: США
- производство: Китай
- материал: верх - текстиль, подкладка и стелька — текстиль, подошва - искусственный материал
- сезон: демисезон
- особенности модели: втачная стелька
- цвет: мятный



střevíce na klínu a zvýšené podešvi - туфли на танкетке

Tyto střevíce patří k módním trendům již od r. 2012. Slovem tankétka (**танкетка**) se nazývá podrážka (**платформа**), která plní zároveň i funkci podpatku. Na špičce (**на носке**) je podrážka dostatečně úzká, ale v místech paty (**в области пятки**) je širší. Mnohé ženy se domnívají, že slova zvýšená podrážka (**платформа**) a zvýšená podrážka na klínu (**танкетка**) jsou pojmy zcela shodné. Tak to ale není. Rozdíl je v tom, že u obuvi na zvýšené podrážce prakticky není nárt (**подъем**). Nachází se paralelně s povrchem, po kterém se pohybujeme. Zvýšená podrážka na klínu předpokládá existenci podpatku (**каблук**).

Historie této obuvi se začala téměř před sto lety, ve 30. letech minulého století. Je pravda, že si tohoto vynálezu prakticky nikdo nevšiml a tento trend se nestal ihned populární. K jeho rehabilitaci došlo později. V 70. letech si stylová mládež vzpomněla na dřívější pohodlnou obuv. Zvýšená podrážka na klínu se začala používat ženami a dívkami jako určitá alternativa střeviců s podpatkem. Zajímavé ovšem bylo, že tato obuv se vyráběla pouze ze žluté buvolí kůže, která nebyla příliš praktická, protože neustálým nošením tmavla. Podrážka (**подошва**) a podpatek (**каблук**) se dělaly ze dřeva (**из дерева**), z korku (**пробки**), kaučuku (**каучука**) nebo ze syntetiky (**синтетики**). Aby se obuv lépe nosila a držela a noze, na patě byly připevněné pásečky (**смежные ремешки**). Uběhlo deset let a tato obuv se stala doslova fetišem milovníků etnického stylu. Módní sandály dokonce dostaly svůj název. Protože přišly z Francie, říká se jim **эспадрильи** (v češtině se používá název **espadrilky**). Vyráběly se z bavlny nebo džínoviny, měly spoustu pásečků kolem nártu, jejich podrážka byla zdobena provázkovým lemem (**веревочная тесьма**). Po několika letech návrháři využili myšlenku etnických motivů a udělali z vysoké podešve na klínu doslova módní hit. Časem byla bavlna a džínovina

¹⁹ Obrázek a popis obuvi dostupný na http://www.butik.ru/product/index/product_id/1417319/

nahrazena dražšími a praktičtějšími materiály, jako je např. kůže. Změnila se rovněž barva, místo rezavé, žluté a hnědé se začala používat celá duhová škála (*палитра радуги*). Dnes se tato obuv na vysokém klínu ideálně hodí jak ke kalhotám ve stylu casual, tak i elegantním večerním šatům²⁰.

<http://centrofashion.ru/catalog/women/s189/5014820.html>

černé střevíce na klínu se zvýšenou podrážkou

balerínky - балерины

<http://centrofashion.ru/catalog/women/s189/5018536.htm>

Lakové růžové lodičky na jehlovém podpatku
Розовые лодочки на шпильке



Polobotky полуботинки

<http://centrofashion.ru/catalog/women/s213/5014946.html>



<http://centrofashion.ru/catalog/women/s314/156049.html>

домашняя обувь - pantofle, bačkory, přezůvky;
спортивные тапочки - свиčky

<http://opt-shoes.su/upload/images/c1083752-bfed-4ac4-9e68-fb0818e6cdcc-large.jpg>



Společnost «БАЛТСТЭП» s.r.o vyrábí již 7 let pracovní obuv (*рабочая обувь*). Výroba se soustřeďuje na výrobu pánské i dámské obuvi jako jsou např. holínky vyrobené z gumy, kůže a plachtoviny (*резиновые, кожаные, кирзовые*

²⁰ <http://modna.com.ua/articles/obuv-na-tanketke-trend-sezona>

сапоги). Vyrábí se obuv pro pracovníky naftového průmyslu, plynaře aj. Ve výrobě je používána metoda šití a lepení podrážek (*В производстве обуви применяется клеепрошивной метод крепления подошв*). Známa je rovněž výroba tursitické obuvi.

Závěrem můžeme konstatovat, že se většina obuvi dnes do Ruska dováží. Na trhu jsou zastoupeny obdobné značky jako v Čechách. Některé výrobky jsou domácí, jako např. pánská obuv z Novosibirska. Jsou to v podstatě repliky zahraničních bot (*мужские российские ботинки оптом в Новосибирске - Romer и BURGERSCHUHE*). Obuv odpovídá státním hygienickým normám a splňuje požadovanou certifikaci (*Вся продукция соответствует государственным санитарно-эпидемиологическим нормам и полностью отвечает требованиям отечественных требований сертификации*). Jedná se obuv komfortní, praktickou, kvalitní a pohodlnou (*комфортная, практичная, качественная и удобная обувь*). Obuv je vyráběna s využitím německé technologie značky Romer.

2.3. Oděvní doplňky (výběrově)

V této části se budeme výběrově věnovat charakteristice oděvních doplňků – аксессуаров. Ty je možné rozdělit na dámské a pánské. Uvedme alespoň nejdůležitější z nich.

K dámským ale často i k pánským lze zařadit např. **кольцо** (кольца, несколько колец) - prsten, **браслет** - náramek, **часы** (множ.) - hodinky, **наручные часы** - hodinky /na ruku/; **серьги, серёжки** - náušnice (одна серьга, серёжка); **бусы** (множ.) ... одни бусы, двое бусов - korále, **цепочка** - řetízek, **кулон** - přívěsek, **колье** - náhrdelník, **подвеска**, **ожерелье** (stř.r.) – náhrdelník; **заколки** - sponky, **резинки для волос** - gumičky do vlasů, **крабы** - skřipce do vlasů, **ободок** - čelenka, **бант** - stuha, mašle; **перчатки** (пара перчаток) - rukavice (jedny = pár rukavic), **варежки** - rukavice palčáky; **сумка** - taška, kabelka, **сумочка** - kabelka, **клатч** - psaníčko /dámská kabelka/, **кошелёк** - peněženka, **чемодан** – kufr; **чулок** (множ.ч. чулки, пара чулок jednu ponožку), **колготки** (множ.) - punčocháče, **носок** (носки, пара носков) - ponožky, **гольфы** – podkolenky; **зонт** - deštník, skunečník, **зонтик** - deštník, **шарф** - šála; **шаль** (7.p.j.č. шалью); **кашнэ (neskl.)** - široký šál /pléd/; **носовой платок** - kapesník, **платок** - šátek, **косынка** - trojčipý šátek, **шляпа** - klobouk, **шапка** - čepice, **кепка** - kšiltovka; **ремень** - pásek,

п^ряжки - přezky, **зап^онки** - manžetové knoflíky; **оч^ки** (множ.) - одни очки; двое /трое/ очков, солнцезащитные очки - sluneční brýle ; **жабó** – fiží; **гáлстук** - kravata; **гáлстук–бáбочка** – motýlek; **значóк** - odznak . V poslední době mnozí nosí rovnátka, tzv. **брекэты**, proto je možné rovněž je zařadit k oděvním doplňkům.

Pravděpodobně nelze vyjmenovat všechny oděvní doplňky. Za oděvní doplněk lze považovat rovněž pánské šle kšandy – *подтяжки*; další bižuterii (*ювелирные изделия*), kterou jsme nevedli.

Charakteristiku uvedených oděvních doplňků (*аксессуары*) lze nalézt v různých slovnících, my v bakalářské práci vycházíme především z údajů výkladového slovníku S.I.Ožegova. Pro zajímavost a upřesnění významu lexému uvedeme citaci k některým z nich.

браслét (náramek) - 1.украшение в виде охватывающего запястье кольца, цепочки, 2. охватывающий запястье металлический держатель для ручных часов. *Часы на браслете*), прил. **браслétный** [Ожегов, 2006:58];

брелóк (*пřívěsek*) - подвеска для украшения на цепочке или на браслете), прил. **брелóчный** [Ожегов, 2006:59];

зóнтик (deštník) - упругий матерчатый купол на длинной ручке, натягивающийся на спицах над головой для защиты от дождя или солнца. То же, что **зонт**; *шёлковый, кружевной з.* [Ожегов, 2006:233],

кашнé (široká šála, pléd) - (фр., букв. «прячь нос» - шейный платок или шарф); **зáпонки** (manžetové knoflíky) - застёжка, вдеваемая в петли манжет на рубашке, прил. **зáпоночный** [Ожегов, 2006:216];

портмоне (malá peněženka) – небольшой кошелёк [Ожегов, 2006:565] aj.

V širším slova smyslu bychom mohli do doplňků zařadit rovněž různé ozdobné prvky oděvu, jejich detaily a rovněž specifické zpracování, druhy látky apod. Výše jsme zmiňovali ruský ženský oděv – **sarafán (šatovou sukni)**. Pro šaty jsou typická úzká ramínka – *бретельки*. Slovo pochází z francouzštiny a označuje pruh, proužek látky. Slovník S.I.Ožegova uvádí: **бретель** [тэ] (фр.) **бретелька** (полоска ткани, перекидываемая через плечо и поддерживающая верхнюю часть одежды /лифчика, юбки, сорочки/. *Юбка на бретелях (на бретельках)* [Ожегов, 2006:59]; dále lem, ozdobná obruba - **кант** (узкая

цветная полоска, оторочка по краю или шву одежды), *кántик* (уменьш.), *кántовый* (прил) [Ожегов, 2006:263] atd.

Mnoho odborných výrazů lze nalézt v názvech pokrývek hlavy (в названиях головных уборов), k nim patří např. baret - *берет* (фр.); kšiltovka - *кепка*, cylindr - *шапокляк*, slaměný klobouk - *панама*, čepice připomínající helmu, tzv. *будёновка*; trojcípý šátek - *косынка*; čepice tzv. ušanka - *шапка-ушанка...*, dále sem můžeme zařadit rovněž sváteční pokrývky hlavy spojené s různými rituály, např. pokrývky hlavy nevěst nebo žen - *венки*, *рефилы*, *рефетка*, *сетка*, *намётка*, *повойник*, *очипок*, *кибалка* atd.

Všechny uvedené oděvní doplňky mají svoji delší či kratší historii, některé jsou oblíbené trvale, přestože se mění např. jejich designe - tvar, velikost, barevnost atd. Ve stručnosti připomeneme některé z aktuálních oděvních doplňků. Na jaře a v létě se častěji nosí různé náramky z bižuterie. Mají spoustu krásných detailů, jako např. perličky, vzory – nyní moderní puntík, proužek květinový vzor (*горошек*, *полоска*, *цветастый узор*), jsou neodolatelné svým nepakovatelným stylem ve stylu retro-glamour.



браслет из бисера (korálků, perliček), из жемчуга (perličек)

спонки до vlasů - заколки



gutičky do vlasů- резинки для волос

náhrdelník- 17741dd9e567be9250b2b74564bf65e4

на́hrdelník - ожерелье

Výraz *ожерелье* je slovanského původu, ve staroruském jaz. ожерелие. je , укр. ожерелля, serbochorv. ождријелије «воротник», slovenšk. ožgêlje «грудь и шея коровы, быка». Производное от жерело (sr. также горло). Ср. диал. огóрлие «ожерелье.

Dívky a ženy často používají a zdobí své vlasy různými vlasovými doplňky. Patří k nim např. gumička do vlasů (*резинка для волос*), sponky (*заколки*), skřípce (*крабы*), tenké obruče (*обручи*), štrasové, velurové nebo textilní pružinky a gumičky (*пружинка, тропиканка, стразы*), jehlice do vlasů (*шпильки*), sponky tzv. banán (*заколка банан*), sponka na ofinu (*зажим на челку*), hřebínky (*гребниш, диадемы*), dětské sponky (*детские заколки*), *невидимки, заколка-автомат для волос* a mnohé další. Více např.²¹



Skřípce do vlasů - крабы

Čelenka - ободок



náušnice - серьги



náhrdelník - колье



Bylo by možné podrobněji charakterizovat výše uvedené pokrývky hlavy či různé další doplňky (rukavice, šperky, pánské oděvní doplňky atd.), bohužel rozsah bakalářské práce to neumožňuje. Zmíníme ještě alespoň známé *Orenburské šály a šátky – оренбургские шали и платки*. Tyto výrobky patří k nejznámějším ruským

oděvními doplňkům. Jejich krajková vazba překvapuje jemností a hebkostí. Orenburská manufaktura byla založena roku 1939. V současné době jsou jejími hlavními produkty



šátky, šály, ponožky, rukavice a barety, vyrobené z vlny orenburských koz. V 90. letech po rozpadu Sovětského svazu proběhl významný pokles produkce a bylo zničeno odbytiště produkce. Manufaktura se začala věnovat rozšíření sortimentu, např. vyrábí 20 typů přize a více než 100 druhů výrobků z vlny orenburských koz, včetně šátku, šál, svetrů, rukavic, ponožek, přikrývek aj.²²

Lehký krajkový šátek, tzv. palantin- П А Л А Н Т И Н - лёгкий кружевной шаль

²¹ <http://zakolka.net.ua/index.php?categoryID=80>

²² Saunova I. Export výrobků Pavlopasské a Orenburské manufaktury. Liberec 2011, s.7-9



Krajková šála (Orenburg) - ШАЛЬ кружевной оренбургский

Historie vzniku Pavlopassadské manufaktury má více než dvě století. První šátky byly vyrobeny již v r. v roce 1795. V Bogorodském kraji, kam v minulosti patřil Pavlovský Posad, bylo více než 70 manufaktur,

kteřé vyráběly hedvábné šátky a šály. Vlněné šátky se nosily v polovině 19. stol. v různých vrstvách ruské společnosti, brzy se staly charakteristickým prvkem ruského národního oblečení. Od r. 1860 se na výrobě kromě dělníků podíleli tiskaři, řezbáři, koloristé a malíři. Úspěch výrobku dokazuje stříbrná medaile, získaná "za výborné tkaní a tisk šátků" na Moskevské výstavě v 1865. Pavlopassadské šátky se vyrábějí dodnes, jen jejich designe je modernější a poněkud odlišný. Jejich pravost a původnost je možné přesně identifikovat podle označení na zadní straně výrobků. Každý šátek té doby byl označen speciálním razítkem s uvedením manufaktury, ve které byl vyroben.²³



<http://www.derzhavin.com/img/sr6.jpg>



*Současný hedvábný šátek - sluneční město
Zdroj vlastní (šátek zakoupen ve Volgogradě)*

Ke každodenním doplňkům patří **tašky (сумки)**, **kabelky (сумочки)**, **aktovky (портфели)**, **peněženky (кошелек)** atd. Aktuálními barvami kabelek jsou zlatavé (золотистые), měděné (медяные) s dlouhým i krátkým uchem, řetízky (цепочкой), s velkými přeskami a kapsami. Nosí se velké i malé, černé, petrolejové (керосиновые), višňové (вишневые), oranžové (оранжевые) aj.

Zajímavým doplňkem je malá kabelka, tzv. **psaničko**. Ruština používá v tomto významu slovo anglického původu **клатч** (z *angl. clutch – chytout, схватить*). Tato malá elegantní kabelka byla původně součástí večerní garderoby (*изначально элемент вечернего*

²³ <http://www.platki.ru/about/history/>- Volně přeloženo do češtiny. Dále Saunova I. Export výrobků Pavlopassadské a Orenburgské manufaktury. Liberec 2011, s.10-12

гардероба). Její historie začíná v dobách legendární C.Chanel. Psaníčko se dostává do módy (*клатч входит в моду*) především po 2. světové válce, objevuje se především v kolekcích Ch.Dior. Později se malá kabelka stává téměř stejnou klasikou jako „malé večerní šaty“ (*маленькое вечернее платье*). Současné psaníčko se poněkud změnilo, může být i větších rozměrů, velice výrazných barev, může být doplněno řetízky v podobě náramků (*ремешки-браслеты*), odepínatelných řetízků nebo má dlouhé řetízky pro lepší nošení kabelky (*съёмные цепочки или длинные ремни для удобства носки*).

2.4. Charakteristika aktuální slovní zásoby z hlediska lingvistického

V předchozích pasážích byla věnována pozornost různým aspektům slovní zásoby v oblasti oděvních doplňků a odívání. Lexika byla charakterizována z hlediska sémantického, zmínili jsme lexémy cizojazyčného původu, zajímali nás historické kořeny zkoumané slovní zásoby (výběrově), uvedli jsme řadu neologismů, jako např. *слиперы женские, топсайдеры женские, топ-сайдеры женские, слипоны женские, эспадрильи женские* aj.

V poslední části bakalářské práce si povšimneme některých sloves zkoumané oblasti (výběrově), připomeneme aktivní derivační prostředky, morfologické a pravopisné zvláštnosti, pokusíme se ukázat některé příklady etymologie některých aktuálních výrazů. Dále se pokusíme nastínit některé tendence v rozvoji slovní zásoby s důrazem na oděvní doplňky, zmíníme příklady aktuální trendů (z hlediska lingvistického), výběrově uvedeme frazeologická spojení, jejichž součástí jsou oděvní doplňky nebo jsou s nimi nepřímě spojené, jako např. *шапка, каблук* aj.

2.4.1. Morfologické, derivační a pravopisné zvláštnosti

1) Slovesné lexémy a jejich použití

Jestliže hovoříme o odívání a oděvních doplňcích, zamýšlíme se nad tím, která slovesa lze použít ve větě v ruském jazyce. K základním slovesným derivátům patří slovesa jako např. *одеть* (кого) a jeho odvozeniny, např.: *одеться, надеть* aj. V následujícím přehledu uvádíme slovesné vazby a základní spojení s těmito slovesy:

| Одеть (кого) /ребёнка/ | X | Надеть (что) /пальто/ |
|--|----------|------------------------------|
| <p>одеть: одёну, одёнешь, одёнет, одёнут, ... одёнть! одёнтьте! одёл, одёла, одёло, одёли одёвшийся (мáльчик) – ten, který se oblékl; одёвшаяся (дéвочка) одётый (мальчик), одётая (дéвочка) - oblečený, oblečená</p> <p>одевать: одеваю, одеваешь (ребёнка), одеваёт, одеваем, одеваете, одевают; одевай(те)!</p> | | |
| <p>одеться: я одёнусь, ты одёнешься, он одёнется одёнсья! одёнсьте!</p> <p>одеваться: я одеваюсь, ты одеваешься, он одеваётся, мы одеваемся, вы одеаетесь,</p> <ul style="list-style-type: none"> • одевающийся (мáльчик), одевающаяся дeвочка – • одеваемый (ребёнок) - dítě, které je oblékáno | | |
| <p>надеть: я надёну, ты надёнешь, он надёнет, мы надёнем, вы надёнете, они наденут надёнть! Надёнтьте! надёл, надёла, надёли</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ мáльчик, надевающий перчáтки – oblékající si, дeвочка, надевающая перчатки ➤ мáльчик, надёвший перчáтки – chlapec, který si oblékl rukavice дéвочка, надёвшая перчáтки ➤ надётая шапка | | |
| <p>переодеть (переодёну, переодёнешь) /ребёнка/ переодеться (переодёнусь, переодёнешься), ...</p> <p>раздеть (раздёну, раздёнешь, ..) /ребёнка/ раздеться (раздёнусь, раздёнешься, ...)</p> | | |
| одеть – раздеть (slovesa se pojí se životnými podstatnými jmény) | | КОГО |
| ребёнка | | |
| надеть – снять (slovesa se pojí s neživotnými substantivy) | | ЧТО пальто |

Spojení s uvedenými slovesy:

одеваться как : модно, по последней моде, со вкусом, безвкусно, тепло, изящно

Další slovesa v sémantickém poli oděvní doplňky - аксессуары:

| | |
|---|--|
| носить <i>что</i> | Праздничную (официальную) одежду я ношу редко |
| следить за <i>чем</i> | Я слежу за модными новинками. |
| примерять <i>что</i> (примерить <i>что</i>) | Я всегда примеряю разные туфли прежде чем их купить. |
| покупать <i>что</i> (купить) | Как часто ты покупаешь туфли? Я куплю эту шляпу, она мне нравится и сидит на мне хорошо. |

| | |
|------------------------------------|---|
| снима <u>ть</u> что (снять что) | При входе в помещение я снимаю шапку. Почему не снимешь перчатки, здесь жарко. |
|------------------------------------|---|

| | |
|-------------------------------|--|
| предпочита <u>ть</u> что чему | Я предпочитаю босоножки туфлям на каблучке, так как это удобнее. |
| стирать что постирать что | Ты постирала колготки (носки)? |
| гладить что | После стирки я не всё глажу. |
| чистить что почистить что | Я не знаю, почистят ли меховую шапку или нет. |
| вывести что выводить что | Я выведу (вывела) пятно на юбке. |
| шить что сшить что | Я сшила летнюю юбку, а мама сошьёт блузку. |
| вязать что связать что | Бабушка вяжет внучке варежки. Я связала тёплый шарф. |
| пороть что распороть что | Мне не нравится этот шарф, я его распорю. |
| метать что приметать что | Портниха сначала приметала рукав, только потом его пришила. |

Povšimneme si některých morfologických zvláštností v oblasti oděvních doplňků. Např. při časování sloves dochází ke střídání kmenové souhlásky a vyskytují se případy pohyblivého přízvuku, mohou se objevit rozdíly v přízvuku ve tvarech minulého času, např. *портниха сшила костюм X я разлила кофе*) apod. Podle našeho názoru je třeba věnovat pozornost takovým jevům, jako např.

a) střídání kmenové souhlásky při časování: гладить: глажу, гладишь,.. гладят

чистить: чищу, чистишь, ... чистят

b) střídání kmenové souhlásky a pohyblivý přízvuk: носить: ношу, носишь;

вязать: вяжу, вяжешь

c) časování neproduktivních sloves: сшить: я сошью, ты сошьёшь, она сшила

Neosobní slovesa (1 a 2. osoba se nepoužívají):

- *сидеть (что на ком):* slušet (o něčem), být akorát, „dobře sedět“ Юбка на ней хорошо *сидит*; *не сидит* – sukně jí dobře padne, nesedí jí. Ср.ещё: *Платье хорошо сидит. Костюм плохо сидит. Пиджак сидит горбом. Костюм плохо скроен: не*

сидит. Свитер сидит как влитой. ²⁴ Платье на тебе хорошо сидит = Оно тебе как раз.

- **идти к кому:** hodit se ke komu, čemu, jít k čemu
- **идти кому:** slušet (o čem, komu); ей очень **идёт** голубое – velmi jí sluší modrá (barva). ²⁵ Srovnej ještě: Ей **идет** шляпа, черный цвет - ten klobouk jí sluší, sluší jí černá barva;
- ткань **мнется, садится** - látka se mačká, sráží;

vidové dvojice: Slovesa mohou tvořit vidové dvojice, např.: снять – снимать; подойти - подходить; застегнуть – застёгивать; взять – брать; ломать – сломать; чинить – починить; натянуть – натягивать (поверх ботинок леггинсы);

- К jednovidovým patří např. sloveso s příponou **-ирова(ть): имитировать** (разрезы) *полосками кожи*

2) Podstatná jmén se mohou odlišovat v ruštině a češtině v rodě, např.:

- **наша (привлекательная) модель** – náš okouzlující model;
- **деталь (f) (заложенная складками)** - detail (m) (složené záhyby);
- **изящная замша** – krásný semiš;
- **марля** - gáz, gáza;

Ve sféře oděvních doplňků lze nalézt nesklonná substantiva: *кашине* - šál, šála; *органди* - organdy; *клоке* aj.

3) Předložkové vazby

- spojení s předložkami: Верхняя часть в виде корсажа **на** бретелях – **с** ramínky
- obtížné může být použití adjektiv v porovnání s češtinou, např názvy barev a vzorů: *ткань в клетку, в горошек, в полоску, в крапинку* aj. (v češtině se obdobná spojení používají bez předložek: *kostkovaná, puntíková, proužková látka*.)

4) Vyjádření množstevních vztahů

Jestliže se názvy oděvu či oděvních doplňků vyskytují v páru, potom se jejich počet vyjadřuje s pomocí slova „пара“. Podstatná jména, tzv. pluralia tantum se pojí s hromadnými číslovkami: dva deštníky – два зонтика; dvoje korále – двое бусов; dvoje rukavice – две пары перчаток; dvoje punčochy две пары чулок apod.

²⁴ Ožegov S.I. Толковый словарь русского языка. Москва 2006, s.76

²⁵ Корецкий L. *Rusko-český slovník*, Praha: SPN 1978 (I), s. 315

5) Derivace v oblasti oděvních doplňků

Povšimneme si některých zvláštností v porovnání s češtinou. U substantiv ruského původu je patrná tendence připojovat přípony rovněž ruského původu, jako např. -ник, -ик, -к(а), -ок. Některé výrazy vznikly v důsledku současného připojení předpony a přípony: *подплечники, подплечики*; poměrně produktivní je slovesná přípona **при**: *приметать* – přistehovat; *приколоть* (мешковину кармана) – připíchnout, připevnit.

- Výraz **зонтик** – deštník (přejato z holandštiny), lexém byl nejprve přijímán jako zdobnělina, teprve později začali používat slovo **зонт** v tomtéž významu. Do češtiny překládáme jako slunečník nebo deštník.
- Adjektiva v ruštině jsou často tvořena za pomoci jiné přípony než odpovídající výrazy v češtině, např. **замшевые туфли** (*туфли из замши*) – semišové střevíce; **фланелевая рубашка** (*рубашка из фланели*) – flanelová košile; **шерстяной платок** (*платок из шерсти*) – vlněný šátek.

K produktivním patří kompozita (složená slova): *хлопчатобумажная ткань* aj. Je zřejmé, že móda se rozvíjí velice rychle. S tím, jak se mění móda, objevují se v jazyce nové výrazy a právě použití kompozit je časté, neboť šetří čas a poměrně lehce se zapamatovávají. Ke složeninám patří rovněž výrazy s tzv. nulovou spojovací hláskou, v nichž je např. hlavním slovem *галстук, воротник*. Uvedená slova stojí na začátku a píšou se spojovníkem: *галстук-бабочка, галстук-регат; воротник-шалька; высокоэластичный* aj.

V ruštině se často jako kompozita vyskytují názvy látek: *креп-жоржет* - *крепзоржет*, но: *жоржет-нике* - *рикэ-зоржет*, *креп-жаккард* – *креп жакárový*, *креп-муслин* – *муšelínový креп*, *креп-саржа* – *кепровý креп*. Ekvivalentem v češtině jsou zpravidla atributivní spojení jako: *šálový límec, kalhotová sukně* aj.

6) Pravopisné zvláštnosti

V ruštině lze vyzorovat kolísání v pravopisu, projevujícím se v psaní jednoho / dvou souhlásek v lexémech cizího původu:

- *барет, баррет* (franc.) - baret; *аффиш, афиш* (franc.) / *большая брошь* / - speciální velká brož zpravidla kulatého tvaru; *брыжжи*, или *брыжи, брызжи* - v Rusku ozdobné lemování na skladech, manžetách, límci apod.; *леггинсы, легинсы* - legíny;

- jednotlivé lexémy se vyskytují ve dvou nebo více podobách: *ликра* – *лайкра* (angl.); *блейзер* – *блейзер* (angl.), *крепдешин* a *креп-де-шин* (ale jen *крепдешиновый*); *подплечики* – *подплечники*; *гинем* – *гингем* (angl.) – lehká látka, zpravidla proužkovaná nebo kostkovaná.

2.4.2. Aktuální slovní zásoba v oblasti oděvních doplňků (výběrově)

K aktuálním výrazům ve zkoumané oblasti v současné době patří především mnohé přejímky. S oporou na shromážděný materiál se pokusíme uvést některé lexémy, které vešly do ruštiny nebo se objevují v posledních letech v módních časopisech, na internetových stránkách apod.

- **Бейсболка** – čepice s velkým kšiltem (от *baseball* – «бейсбол»). Objevuje se přibližně v padesátých letech 20. století, je to sportovní čepice (*кепка*) sešitá se šesti klínů látky s logem a kovovým zapínáním – přestíčkou.²⁶
- **Брекет-системы - (брекеты)**, jinak také **ортодонтические скобы** – rovnítko, z angl. *bracket* — *скобка*). Jedná se o zubní aparáty určené ke korekci zubů, bývají niklové, titanové nebo ocelové.
- **Ботфórты** (фр. *bottes fortes*) — кавалерийские сапоги с высокими голенищами, имеющие наверху пришивные клапаны (*раструбы*), закрывающие колено.
- **Боди** – *body* («тело, туловище»), neskloňné. Jedná se o dámské ale i dětské spodní prádlo, jsou to vlastně spojené spodní kalhotky s tričkem bez rukávů nebo s rukávy (krátkými, dlouhými); název dostalo oblečení proto, že zakrývá celé tělo srov. *женские и детские боди*.
- **Легинсы** – *leggings* (от *leg* – «нога, штанина брюк»): dámské oblečení, velmi upnuté kalhoty, které mají nohavice zakončené do gumičky. Zajímavá je adaptace přijatého slova v ruštině: *leggings* – je množ. číslo, ale podle analogie s tvarem běžných slov ruského původu přijalo zakončení **-ы**.²⁷ Legíny dříve v Rusku nazývaly – *лосинами*. Лосины si dříve oblékali jen muži. V Rusku se objevili přibližně v 80. letech, jindy se uvádí dříve – již v 60. letech 20. století.

²⁶ Dostupné na: <http://www.artpan.ru/textile-baseball.html>

²⁷ Легинсы. Неприкрытая история, доступно на: <http://www.advesti.ru/25>.

- **Лосины** - kalhoty z losí nebo jelení kůže, později se objevovaly vyrobené i z hrubého semiše. Byly jedním z prvků vojenského oděvu v některých zemích. V Rusku se objevily v 18. století jako součást vojenské uniformy a tak se udržely až do Velké říjnové revoluce. Dnes se tak říká elegantním dámským kalhotům, které jsou velmi upnuté a jsou vyráběny s příměsí alestanu a různých úpletů. Nosí se pod sukně, tuniky nebo pod šaty.
- **Сланцы** — hovorový výraz gumových sandálů (*резиновых шлёпанцев*). V Sovětském svazu byl významným výrobcem této obuvi závod «Polymer» ve městě Slancy. Někteří spotřebitelé se domnívali, že emblém na podrážkách – slovo Slancy – znamená název obuvi, nikoli místo (město), kde se obuv vyrábí. Název se začal hojně používat a zcela se vžil jako nový název jednoduché oblíbené obuvi v Rusku. Lexém se tak stal synonymem dosud rovněž běžně používaného názvu stejné obuvi - «шлёпанцы».
- **фибула** (lat.)(ozdobné zapínání nebo přezka na oděvu). V 18. stol. Je výraz nahrazen slovem **аграф** (fr.< něm.), od 17. století se používá až do současnosti lexém **брошь**.

Slovní zásoba v oblasti oděvních doplňků je obohacována především přejímkami z angličtiny. Je to i z toho důvodu, že v ruštině se nedostává odpovídající výrazů, proto je přejímá z cizích jazyků a přizpůsobuje je pravopisu, skloňování a časování podle ruských tradic.

2.4.3. Aktuální slovní zásoba z hlediska etymologického

Přesný vznik a původ slov je někdy obtížné prokázat, zvláště u starých původních výrazů lze pochybovat o správnosti a opodstatněnosti tvrzení nebo lze usuzovat na tzv. lidovou etymologii. Nové přejímky, zvláště z angličtiny, vyvolávají mnohé spory, dohady a pochybnosti. O tom svědčí např. mnohé stránky, které lze nalézt na internetu. Je pochopitelné, že nové výrazy, objevující se společně s trendy, nejsou fixovány ve slovnících. S cílem doplnit výčet aktivní slovní zásoby ve sféře oděvních doplňků, uvedeme výběrově etymologii následujících lexémů:

- **Бáйка** - впервые в 1720 г., см. Смирнов 53; ср. польск. baja, bajka "байка". Вероятно, заимств. через голл. baai из франц. baie "шерстяная материя", откуда и нем. Voi – то же. Первоисточником этих слов является лат. badius "каштановый,

светлокоричневый"²⁸; актуально в настоящее время в сфере одежды: используется как название футболки или кофты с длинным рукавом;

- **Берет** (фр.) - "головной убор без козырька", заимств. из франц. béret "баскская шапка" от лат. *bigus* "красный"²⁹
- **Ботфорты** (фр.) - сапоги с отворотами; высокие сапоги для верховой езды; В старину - нарядные сапоги со стоячими голенищами выше колен, с раструбами и подколенными вырезками, употреблялись в тяжелой коннице; сейчас их носят с узкими брюками;
- **Клатч** – это маленькая элегантная дамская сумочка-конверт, напоминающая большой кошелек. Слово «клатч» имеет английское происхождение и переводится как «обхватывать».³⁰
- **Камуфляж** (Фр.– *camouflier* /маскировать/). Существительное, со значением «защитная, маскировочная одежда солдат» было заимствовано в первой трети XXв. В современном языке употребляется в том же значении.

Některé z dalších výrazů byly uvedeny průběžně v textu práce, např. *ботильоны, слаксы*.

2.4.4. Módní doplňky ve frazeologii

Frazeologismy jsou určitým kořením života, obsahují lidovou moudrost, která se dědí z generace na generaci. Frazeologismy můžeme charakterizovat jako sématicky nerozdělitelná spojení, která mají stále stejnou strukturu a jejich jednotlivé komponenty nelze nahrazovat jinými. Tím se liší od běžných slovních spojení. Některé z frazeologismů se mohou vyskytovat v několika variantách.

Při zkoumání slovní zásoby v oblasti oděvních doplňků jsme se rovněž setkali s některými ustálenými spojeními. Jedná se např. o výrazy *шапка, шляпа, рукав, каблук* aj. Níže zmíníme některé z nich a uvedeme stručně význam těchto ustálených spojení v ruštině a v češtině.

²⁸ viz Маценауэр 101; Преобр. 1, 12; dostupné na: [<http://poliglos.info/dict.php?who=fasmer&rus=%E1%E0%E9%EA%E0>]

²⁹ Dostupné na <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Vasmer-term-853.htm>

³⁰ Dostupné na: http://www.moscowbags.ru/category_14.html

Frazeologismy se slovem РУКАВ

Ustálené spojení “*Засучив рукава*” – „vyhrnout si rukávy” je opakem výrazu “*Спустя рукава*” (znamená pracovat ledabyle). Spojení se používala již kdysi dávno, když nosili oděv s velmi dlouhými rukávy, u pánských oděvů to bylo 95 cm a u dámských oděvů byly rukávy ještě delší — 130-140 cm. S tak dlouhými rukávy se špatně pracovalo, proto bylo nutné si je vyhrnout, vykasat nebo prostě ohrnout. O lidech, kteří pracovali pomalu, se říkalo, že pracují *спустя рукава*, tedy s dlouhými rukávy. Naopak o šikovném pracovníkovi i nyní říkají, že mu práce jde od ruky, tedy že si vyhrnul rukávy. V ruštině tomuto významu odpovídá frazeologické spojení: *работать засучив рукава*. Ve skutečnosti jsou někdy rukávy krátké a není třeba je vyhrnovat.³¹ V češtině frazeologismu «работать спустя рукава» odpovídá slovní spojení *pracovat ledabyle*; ke spojení *работать засучив рукава* lze v češtině nalézt frazeologické spojení *Pracovat s vyhrnutými rukávy*; používá se rovněž varianta frazému *Pracovat s vykasanými rukávy*.

Frazeologismy se slovem ПЕРЧАТКА (rukavice)

Ustálené spojení “*бросить перчатку*” je rovněž známé dlouhou dobu. Ve středověku, aby mohl být vyzván protivník na souboj, bylo zapotřebí sundat rukavici a hodit ji před něj. Tím, že pozvedl rukavici, dával soupeř najevo, že přijímá výzvu k souboji. Později byla tato tradice přejata šlechtou. V současné době, pokud používáme toto spojení, myslíme tím, že někoho vyzýváme, aby se zapojil do diskuse, sporu a je samozřejmé, že po sobě lidé neházejí rukavicemi. V češtině se používá v tomto významu spojení *Hodit (někomu) rukavici (vyzvat někoho na souboj)*.

Frazeologismy se slovem ШЛЯПА (klobouk)

Spojení ♦ “*Дело в шляпе*” má rovněž zajímavou historii. Před mnoha staletími, kdy ještě neexistovala pošta a její doručování v podobě, jak ji známe dnes, byly zprávy doručovány jezdci na koních. Z obavy před napadením nebo odcizením doručované zprávy (pošty), byly tyto zašívány do podšívky klobouku nebo čepice. Pro označení významné zprávy se v ruštině používalo slovo *дело*, od toho se pak ustálilo spojení «*дело в шляпе*». Dnes se spojení používá, chceme-li vyjádřit, že je vše v pořádku, tak jak má být. V češtině tedy můžeme použít analogické ustálené spojení *Vše je v pořádku. Vše je v suchu*.

³¹ Dostupné na <http://frazbook.ru/ee> (upraveno a přeloženo z ruštiny)

Frazeologismy se slovem ШАПКА (čepice)

V ruštině se slovem **шапка** existuje několik ustálených spojení. Např. ♦ *“Прийти к шапочному разбору”* se objevilo v Rusku ve spojitosti s církevními zvyky. Do kostela je nepřipustné vstupovat s pokrývkou hlavy, proto si lidé v mrazivém počasí sundávali čepici a nechávali je položené u vchodu do kostela. Po ukončení bohoslužby opouštěli kostel a hledali své čepice. Stávalo se, že jim to někdy trvalo opravdu dlouho. Říkalo se, že к «шапочному разбору» přicházeli lidé neobratní, nešikovní (*нерасторопные люди*). Frazeologismus má význam zpozdit se, přijít tehdy, když už vše skončilo. V češtině s tímto významem používáme spojení *„přijít s křížkem po funuse“*

Dalším spojením je ♦ *Шапочное знакомство*³². Znamená náhodnou, letmou známost. Dříve bylo zvykem při setkání se jemně uklonit a pozvednout klobouk (čepici). Uvedeným ustáleným slovním spojením jsou označovány vztahy mezi lidmi, kdy je kromě letmého pozdravu nic jiného nespojuje. V ruštině tedy spojení *шапочный знакомый* vyjadřuje, že s tím člověkem máme pouze *шапочное знакомство*.

♦ *По шапке дать кому* (nespisovné). Může se používat ve významu: 1) ударить кого-н.; 2) прогнать кого-н., а также уволить. V češtině mu odpovídá spojení *Dát někomu po makovici* (*strefit se někomu do úsměvu /do ksichtu/*).

♦ *По шапке получить* (nespisovné). Má význam dostat důtku, napomenutí, .. V češtině v to případě říkáme *Dostat po papule, dostat co proto...*

♦ *Закидать шапками* (ironické). Znamená zvítězit aniž by bylo vynaloženo velké úsilí. Uvádí se, že se spojení začalo používat ve spojitosti s tím, když bylo předčasně oslavováno vítězství v rusko-japonské válce. Ve skutečnosti podcenění boje a nepřipravenost vedly k porážce. V Rusku byl národní zvyk házet čepicí o zem a tím bylo vyjadřováno rozhořčení nebo naopak radost³³.

♦ *С шапкой (по кругу) пойти* (hovorové, ironické). Znamená vybírat prostředky, almužmu. Výraz má původ u pouličních představení – vybírat od přihlížejících, od publika peníze do čepice. V češtině můžeme nalézt podobné spojení *Chodit do kola s čepicí (žebrať)*.

♦ *Тяжела ты, шапка Мономаха* (knižní, dnes zpravidla ironické). Vypovídá o odpovědnosti, jestliže je člověk u moci, vládne. Spojení vzniklo názvu pokrývky hlavy

³² Оžegov S.I. Толковый словарь русского языка, Москва 2006, s.892

³³ Dostupné na <http://www.gramota.ru/spravka/phrases/?alpha=%C7>

knížete Vladimíra Monomacha³⁴. V češtině frazeologismu odpovídá frazém *Těžký je úděl vladařův*.

Frazeologismy se slovem БАШМАК, КАБЛУК

◆ «**БЫТЬ ПОД БАШМАКОМ**». Spojení "у жены под башмаком" symbolizuje despotickou moc, ovládnutí manžela. Jeho původ spadá do až středověku. V češtině místo slova *bota*, která by přesně vyjadřovala výraz *башмак*, používáme lexém *pantofel*, tedy *být pod pantoflem*.

◆ «**Повернуться на каблуке**». V češtině mu odpovídá frazém *Otočit se na podpatku a (rychle) odejít*.

Zkoumaná slovní zásoba se rovněž vyskytuje v různých dalších příslovích a rčeních. Na závěr uvedeme některá z nich se slovy сапог, галоши, лапти, сандалии:

- Два сапога пара, и оба на левую ногу.
- Сапоги всмятку.
- Сапожник без сапог.
- Сесть в галошу.
- Липовые лапти.
- Лапотная деревня (в переносном смысле — некультурная, нищая).
- Дело вести — не лапти плести.
- Откинуть сандалии.
- Сапоги каши просят.
- Все люди как люди, а мой муж как поршень (поршень — обувь шерстью наружу).
Пословица из словаря В. И. Даля.
- Батрак обувь делает и обувает. *Пословица из словаря В. И. Даля.*

³⁴ Оžegov S.I. tamtéž

Z Á V Ě R

Současný ruský jazyk má velmi mnoho výrazů pro oděvní doplňky, je to dáno tím, že doplňky a odívání je celkově spjata s člověkem a jeho činností. Člověk bez oblečení a doplňků nemůže být, ochraňují nás před nepřízní počasí, zkvalitňují (nebo někdy naopak ztrpčují) nám běžný každodenní život. Oděvy a jejich doplňky plní estetickou funkci a s jejich pomocí se člověk zkrášluje a zároveň i odlišuje od druhých. Historie oděvních doplňků je spojena s vývojem lidské společnosti, obě se vyvíjely současně a neodmyslitelně k sobě patří. Tak, jak se měnila společnost, tak se měnily i doplňky a jejich jednotlivé prvky, struktura, materiál, barevná škála, a s tím se samozřejmě v jazyce objevovaly nové výrazy a spojení.

První kapitola bakalářské práce je určitým pohledem na historický vývoj oděvních doplňků a odívání obecně. Jak se móda měnila v průběhu staletí, střídaly se různé umělecké slohy, které take významně ovlivnily odívání. V této části kromě vžitých a častých výrazů najdeme rovněž takové, které se dnes již běžně nepoužívají. Některé z nich se naopak vracejí do jazyka a začínají se opět používat. Druhá podkapitola je věnována rovněž historickému exkurzu do slovní zásoby charakteristických doplňků v ruštině (*кокошник*).

Druhá kapitola je tvořena třemi zásadními podkapitolami. V první je podrobně charakterizována slovní zásoba v oblasti obuvi a to od dávných dob až po současnost. Více pozornosti je opět věnováno typické ruské obuvi, jako jsou např. *лапти, валенки, башмаки, поршни* aj. Vysvětleny jsou některé aktuální přejímky současné doby jako např. *ботфорты, ботильоны*, uvádějí se neologismy typu *слиперы, топ-сайдеры, слипоны, эспадрильи* aj. Neologismy v oblasti oděvních doplňků jsou čerpány z módních časopisů a internetových slovníků. K nejznámějším a nejobsáhlejší patří slovník, zahrnující více než 1 500 výrazů. Lze ho nalézt na adrese <http://www.sarafan.ru>. Kromě podrobného výkladového slovníku jsou zde rovněž rubriky věnované dějinám odívání, aktuality spojené s každodenním odíváním či informace o módních přehlídkách a současných módních trendech. Další podkapitola se zaměřuje na výběrovou charakteristiku různých oděvních doplňků. V této části jsou výrazy ruského původu (*валенки, катанки, сланцы*), ale i řada přejímek (*зонт, зонтик, ботильоны, сарафан*).

Poslední třetí část druhé kapitoly se zabývá stručnou charakteristikou slovní zásoby z hlediska lingvistického. Pozornost je věnována přehledu základních gramatických slovtvorných

charakteristik aktuální slovní zásoby, výběrově jsou vysvětleny některé frazeologismy např. se slovy *шапка, рукав, баумак, каблук*. V druhé části je pak slovní zásoba zkoumána z hlediska etymologického a zaměřuje se také na aktuální slovní zásobu. Jsou zde uvedeny i frazeologické výrazy, které se týkají odívání a používají se v současném jazyce, tyto frazeologismy přenášejí kulturní tradice z historie do současnosti.

Slovní zásoba v oblasti oděvních doplňků je v podstatě nevyčerpatelná, neustále se vyvíjí a obohacuje novými výrazy s tím, jak se mění a vyvíjí móda vůbec.

Р е з ю м е

Целью бакалаврской работы является описание актуального словарного запаса в области аксессуаров в современном русском языке. Работа состоит из двух глав. В первой описываются истоки аксессуаров в соответствии с развитием одежды. Особое внимание уделяется характеристике типичных русских аксессуаров (кокошник). Во второй главе подробно рассматриваются разные виды обуви, в том числе типичная русская обувь (лапти и валенки), выборочно описываются другие аксессуары. Последний параграф отводится рассмотрению словарного запаса с точки зрения лингвистической.

A b s t r a c t

The theme of this thesis is to characterize the current vocabulary in the sphere of garment accessories in contemporary Russian language. The work consists of two chapters. The first describes the roots of clothing accessories, depending on how developed clothing. Special attention is devoted to the characteristics of typical Russian clothing accessories. The second chapter is analyzed in detail vocabulary in footwear, including typical Russian footwear are selectively described other fashion accessories. The last subchapter analyzes the vocabulary of linguistic terms.

Použitá literatura:

Большой фразеологический словарь русского языка (ответств.редактор Телия В.Н.). Москва «АСТ-ПРЕСС КНИГА», 2009. – 784С. ISBN 978-5-462-00735-4

ВИНОГРАДОВ В.В. *Русский язык*. Москва 1970

ДАЛЬ В.И.: *Толковый словарь великорусского языка*, <http://slovardalja.net>,

МАРКОВА Е. *О неологизмах английского происхождения в современном русском языке* [online]. <http://www.ruscenter.ru/624.html>

НОВИКОВ Л.А. *Современный русский язык. Фонетика. Лексикология. Словообразование. Морфология. Синтаксис*. Учебник. Москва, «Лань», 2001. 864 с. ISBN 5-81140255-4

ОЖЕГОВ С.И., ШВЕДОВА Н.Ю. *Толковый словарь русского языка*. Москва 2006

Русский семантический словарь. Том II. Под ред.Сафоновой Ю.А, М.: "Азбуковник", 2000

BAUER J., LEŠKA O. *Školní mluvnice ruského jazyka*, Praha 1980

VLČEK J.: *Porovnání slovní zásoby ruského jazyka se slovní zásobou českého jazyka*, Sborník PF UK, Praha: UK 1986

КОПЕЦКÝ L.V.: *Česko-ruský slovník*, 1.-2. díl, Praha: SPN 1976

КОПЕЦКÝ L.V.: *Rusko-český slovník*, 1-2. díl, Praha: SPN 1978

КОПЕЦКÝ L., HAVRÁNEK B., HORÁLEK K: *Velký rusko-český slovník*, 1.-6. díl, Praha: Nakladatelství československo-sov. institutu 1952-1962

МОКИЕНКО, V., WURM, A.: *Česko-ruský frazeologický slovník*. Olomouc 2002

СВОБОДОВÁ, J. *Названия одежды в русском и чешском языках* (контрастивный анализ). In *Philologica*. LVII, *Tradície a perspektívy rusistiky*. Bratislava : Univerzita Komenskeho, 2003. s. 139-145. ISBN 80-223-1808-6

СВОБОДОВÁ, J. *Названия одежды в русской и чешской фразеологии*. In: *Современные парадигмы лингвистики: традиции и инновации*. Перемена, Волгоград 2005, с.361-364. ISBN 5-88234-777-7

Reklamní materiály, letáky, Módní časopisy Burda a Elle, slovníky cizích slov apod.

INTERNETOVÉ ZDROJE :

<http://historie-mody.wz.cz/datace.html>

Большой толково-фразеологический словарь Михельсона. Доступно на:
http://dic.academic.ru/dic.nsf/michelson_new/3204

ДАЛЬ В.И. http://infinan.ru/russianlanguage/dal'_v_i__tolkovyj_slovar'_zhivogo__velikorusskogo_jazyka__sovremennoe_napisanie__v_4_t__ot_a_do_ja__m__izdatel'stvo_ast__2004__1810_s_496.html

"Словарь иностранных слов". Комлев Н.Г., 2006, <http://www.inslov.ru/html-komlev/t/tiqotka.html>

Словарь «САРАФАН», <http://www.sarafan.ru>

Журнал Burda (Весна – лето 2011), доступно на: <http://www.burdafashion.com/ru>

Леггинсы. Неприкрытая история, доступно на: <http://www.advesti.ru/25>.

Тимофеева Ирина. Новые слова 2007 года. <http://vedomosti.sfo.ru>.

Хлебников [<http://muzey-factov.ru/tag/words>].

Устаревшие слова, доступно на ww.krupenichka.ru

<http://www.artpan.ru/textile-baseball.html>

<http://www.burdafashion.com/ru>

<http://belg.ru/news.html?rubric=15&id=000499>

<http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Vasmer-term-14461.htm>

http://bruma.ru/enc/gumanitarnye_nauki/lingvistika/KALKA.html.

http://gab-garevoi.narod.ru/inoslova_v_russkom.html

<http://www.gramota.ru/spravka/phrases/?alpha=%C7>

<http://idioms.chat.ru/>

<http://www.elle.ru>

<http://www.lookatme.ru/flows/moda/posts/110911-etimologiya-chem-fufayka-otlichaetsya-ot-longsliva>

<http://kostyor.ru>

<http://www.mode-elegance.ru/articles/odegda/dictionary/>

http://www.moscowbags.ru/category_14.html

http://www.osinka.ru/Moda/Trend/2011_body

<http://planetashkol.ru/articles/11648/>. 12 Авг 2010

http://www.proskater.ru/product_info.php?products_id=42417

<http://ria.ru/lifestyle/20110521/377798939.html>10:42 21/05/2011

<http://roskultura.ru/mosaic/item731/> МАРКИНА О.-

<http://www.sapozhkin.com/interestingnews/89-hooded.html>

<http://www.sarafan.ru>

<http://www.slovopedia.com/25/210/1652230.html>

<http://www.vseslova.ru/index.php?dictionary=abramov&word=nadevat>

<http://www.wildberries.ru/>

Пříloha

Rusko-český slovníček

| | |
|--|------------------------------------|
| аксельба <u>нт</u> , <i>m.</i> | náramenní šňůry |
| аксес <u>су</u> р, <i>m.</i> | doplňky k obleku |
| анор <u>ак</u> , <i>m.</i> | nepromokavá bunda |
| арм <u>як</u> , <i>m.</i> | selský soukenný kabát |
| ба <u>й</u> ка, <i>ž.</i> | flauš; mikina s dlouhým rukávem |
| ба <u>р</u> хат, <i>m.</i> | samet, aksamit |
| ба <u>т</u> ист, <i>m.</i> | batist |
| бейсб <u>ол</u> ка, <i>ž.</i> | kšiltovka |
| бер <u>ет</u> , <i>m.</i> | baret, rádiovka |
| биж <u>у</u> терия, <i>ž.</i> | bižuterie |
| бл <u>уз</u> ка, <i>ž.</i> | blůzka, halenka |
| б <u>о</u> брик, <i>m.</i> | druh sukna s krátkým vlasem |
| б <u>о</u> ди, <i>ромпож.</i> | body |
| босо <u>н</u> ожка, <i>ž.</i> | sandály |
| ботиль <u>о</u> ны, <i>ромпож.</i> | kotníčkové dámské boty |
| бо <u>т</u> инки, <i>m.</i> | boty |
| бо <u>т</u> форты, <i>ромпож.</i> | vysoké (nad kolena) ohrnovací boty |
| б <u>о</u> ты | gumové přezůvky |
| брасл <u>ет</u> , <i>m.</i> | náramek |
| брег <u>ет</u> , <i>m.</i> | kapesní hodinky |
| брел <u>о</u> к, <i>m.</i> | přívěšek |
| брет <u>е</u> ль, <i>ž.</i> | ramínko na oděvu |
| бри <u>д</u> жи, <i>ромпож.</i> | jezdecké kalhoty; ¾ módní kalhoty |
| брокат <u>е</u> ль | brokát |
| бры <u>ж</u> и, <i>ромпож.</i> | krajková náprsenka |
| брю <u>к</u> и; брю <u>к</u> и-дудочки, <i>ромпож.</i> | kalhoty; dlouhé úzké kalhoty |
| буд <u>е</u> новка, <i>ž.</i> | druh čepice |
| бу <u>м</u> азе <u>я</u> , <i>ž.</i> | barchet |
| бу <u>р</u> ка, <i>ž.</i> | plstěný kozácký plášť |
| бу <u>с</u> ы, <i>ромпож.</i> | korále |
| бу <u>т</u> сы, <i>ромпож.</i> | kopačky |
| бу <u>ф</u> ы, <i>ромпож.</i> | nabírání (např. na rukávech) |
| бюстг <u>а</u> льтер, <i>m.</i> | podprsenka |
| ва <u>л</u> енок, <i>m.</i> ва <u>л</u> енки | válenky |
| велосип <u>е</u> дки | krátké úpletové kalhoty ke kolenům |
| вельв <u>е</u> т, <i>m.</i> | manžestr |
| вел <u>ю</u> р, <i>m.</i> | velur |
| ветр <u>о</u> вка, <i>ž.</i> | větrovka, bunda |
| вмет <u>а</u> ть, -аю, -аешь | obšít |
| водол <u>а</u> зка, <i>ž.</i> | rolák |

| | |
|----------------------------|---|
| воротник, <i>m.</i> | límeč |
| вытачать | vyšít |
| вытачка, <i>ž.</i> | záševek |
| галoши | galoše |
| галстук, <i>m.</i> | kravata |
| гардерoб, <i>m.</i> | 1.šatní skříň, 2. šatstvo |
| гeтры, <i>romnož.</i> | nadkolenky, návleky |
| головной убор | pokrývka hlavy |
| гольфy- <i>romnož.</i> | podkolenky |
| дамaск, <i>m.</i> | damašek |
| доха, <i>ž.</i> | kožich se srstí navrch i vevnitř |
| дождевик, <i>m.</i> | pláštěnka |
| джинсовка, <i>ž.</i> | džínová bunda |
| дублeнка, <i>ž.</i> | kožich z vydělané ovčí kůže |
| жакeт, <i>m.</i> | dámský kabátek |
| жилeт, <i>m.</i> , жилeтка | vesta, vestička |
| замeтaть склaдки | připevnit, zapošit |
| закoлка, <i>ž.</i> | sponka, jehlice do vlasů |
| зaмшa, <i>ž.</i> | semiš |
| зaпoнкa, <i>ž.</i> | manžetový knoflík |
| застeгнyть, -y, -eшь | zapnout |
| застeжка, <i>ž.</i> | přezka, sponka, spona |
| зипyн, <i>m.</i> | hrubý selský kabát |
| зoнтик, зонт, <i>m.</i> | deštník, slunečník |
| каймa, <i>ž.</i> | lem, lemování |
| кальсоны, <i>romnož.</i> | spodky |
| камзoл, <i>m.</i> | kamizola, vesta bez rukávů |
| кант, <i>m.</i> | lemovka |
| капрoн, <i>m.</i> | umělé vlákno |
| капюшoн, <i>m.</i> | kapuce |
| карабцн, <i>m.</i> | poutko, očko |
| кашeмир, <i>m.</i> | kašmír |
| кашнe, <i>s.</i> | široká šála, pléd |
| кафтaн, <i>m.</i> | kabát, šosák |
| кацавeйка, <i>ž.</i> | teplý kabátek s kožešinou |
| кенгyру, <i>m.</i> | klokanka, mikina s velkou přední kapsou |
| кeпкa, <i>ž.</i> | placatá čepice |
| кисeя, <i>ž.</i> | mušelín |
| клатч, <i>m.</i> | kabelka (malá), tzv. psaníčko |
| кoжанкa, <i>ž.</i> | kožená bunda, kožený kabát |
| кожyх, <i>m.</i> | ovčí kožich |
| кoкeткa, <i>ž.</i> | živůtek |
| кoкoшник, <i>m.</i> | ozdobná čelenka |
| колгoтки, <i>romnož.</i> | punčocháče |
| кoльцo, <i>s.</i> | prsten |

| | |
|-----------------------------------|--|
| косоворотка, <i>ž.</i> | košile se zapínáním na straně nebo na rameni |
| костюм, <i>м.</i> | oděv, šaty, kostým |
| косынка, <i>ž.</i> | šátek (trojčipý) |
| кофта, <i>ž.</i> | halenka, svetr |
| креп, <i>м.</i> | krep |
| кумач, <i>м.</i> | bavlněná látka |
| лапти, <i>ромноž.</i> | obuv z lýka |
| ластик, <i>м.</i> | lastex |
| лацкан, <i>м.</i> | klopa |
| легинсы, <i>ромноž.</i> | legíny, elastické kalhoty |
| ликра, лайкра, <i>ž.</i> | lykra |
| лифчик, <i>м.</i> | podprsenka |
| лонгслив, <i>м.</i> | dlouhé triko (dámské) |
| манжета, <i>ž.</i> | manžeta |
| марля, <i>ž.</i> | gáza |
| миткаль | kaliko |
| молния (застёжка-молния) | zip |
| муслин, <i>м.</i> | mušelín |
| нагрудник, <i>м.</i> | náprsník |
| надевать (что) | oblékat |
| наряжаться | parádit se, fintit se |
| нижнее бельё | spodní prádlo |
| носок (носки) | ponožky |
| одевать (кого) | oblékat (koho) |
| одеваться | oblékat se |
| одежда, <i>ž.</i> | oblečení |
| одеться, оденусь, оденешься, .. | obléci se |
| ожерелье, <i>с.</i> | náhrdelník |
| обтачка, <i>ž.</i> | sešívání |
| палантин, <i>м.</i> | pléd, ženský přehoz |
| пальто, <i>с.</i> | plášť, kabát |
| панамма, <i>ž.</i> | panamský klobouk |
| пantalоны, <i>ромноž.</i> | kalhoty |
| переодеть, переодену, переоденешь | převléci |
| перчатка, <i>ž.</i> перчатки | rukavice |
| платье, <i>с.</i> | šaty |
| плащ, <i>м.</i> | plášť, baloňák, nepromokavý plášť |
| плед, <i>м.</i> | пřehoz, pléd |
| плюш, <i>м.</i> | plyš |
| повойник, <i>м.</i> | rouška přes vlasy, nosí se pod šátkem |
| подгузник, <i>м.</i> | plenka |
| пододеяльник, <i>м.</i> | povlečení na deku nebo peřinu |
| ползунки | dupačky |
| поло, <i>с.</i> | sportovní košile s límečkem |

| | |
|---|---------------------------------------|
| полу <u>ботинок</u> , <i>т.</i> полу <u>боти</u> нки | polobotky |
| полу <u>шубок</u> , <i>т.</i> | polokožíšek, kožíšek ke kolenům |
| по <u>плин</u> , <i>т.</i> | popelín |
| порт <u>моне</u> , <i>с.</i> | peněženka |
| порт <u>фель</u> , <i>т.</i> | aktovka |
| при <u>коло</u> ть, при <u>колю</u> , при <u>ко</u> лешь | připíchnout |
| при <u>мет</u> ать, - <u>аю</u> , - <u>а</u> ешь | přistehovat |
| при <u>поса</u> дить, при <u>поса</u> жу | podсадit |
| при <u>пус</u> кать | přidávat (na míru) |
| при <u>сбор</u> ить | trochu nabrat |
| при <u>тач</u> ать | nasadit, přisadit |
| п <u>ряж</u> ка, <i>ж.</i> | přezka, spona |
| п <u>у</u> говица, <i>ж.</i> | knoflík |
| раз <u>вя</u> зать, раз <u>вя</u> жу, раз <u>вя</u> жешь | rozvázat |
| раз <u>де</u> ть, раз <u>де</u> ну, раз <u>де</u> нешь | svléci |
| рас <u>пашо</u> нка, <i>ж.</i> | kojenecká dětská košilka; také halena |
| рас <u>пус</u> тить, рас <u>пус</u> ту, рас <u>пус</u> тишь | rozpárat |
| рас <u>чѣ</u> ска, <i>ж.</i> | hřeben |
| рей <u>ту</u> зы, <i>ромно</i> ж. | jezdecké kalhoty |
| ре <u>ме</u> нь, <i>т.</i> | řemen |
| р <u>и</u> за, <i>ж.</i> | bohoslužebné roucho |
| ро <u>ж</u> ок, <i>т.</i> | lžíce na obouvání |
| ру <u>ба</u> шка, <i>ж.</i> | košile |
| са <u>пог</u> , <i>т.</i> са <u>пог</u> и | kozačky, vysoké boty |
| са <u>пог</u> и бот <u>фо</u> рты | kozačky nad kolena |
| с <u>ар</u> жа, <i>ж.</i> | podšívková látka |
| са <u>ти</u> н, <i>т.</i> | satén |
| с <u>вя</u> зать, с <u>вя</u> жу, с <u>вя</u> жешь | uplést |
| с <u>ер</u> ьги | náušnice |
| с <u>ли</u> пы, <i>ромно</i> ж. | slipy |
| с <u>н</u> ять, с <u>ни</u> му, с <u>ни</u> мешь | svléci, sundat |
| ста <u>ч</u> ать, ста <u>чаю</u> , ста <u>ча</u> ешь | sešít |
| ст <u>ель</u> ка, <i>ж.</i> | vložka do bot |
| с <u>ум</u> ка, <i>ж.</i> | taška, kabelka |
| с <u>ш</u> ить, со <u>шью</u> , со <u>шь</u> ешь | ušít |
| тан <u>кет</u> ки, <i>ж.</i> | střevíce na klínu |
| та <u>фт</u> а, <i>ж.</i> | taft |
| т <u>вид</u> , <i>т.</i> | tvíd |
| ти <u>шот</u> ка, <i>ж.</i> | tričko s výstřihem do „V“ |
| тол <u>стов</u> ка, <i>ж.</i> | mikina |
| то <u>п</u> , <i>т.</i> | top (vršek oděvu) |
| три <u>кота</u> ж, <i>т.</i> | úplet |
| тру <u>си</u> ки, <i>ромно</i> ж. | kalhotky |
| тру <u>си</u> ки-ст <u>рин</u> ги, <i>ромно</i> ж. | kalhotky – string |
| тру <u>си</u> ки т <u>ан</u> га, <i>ромно</i> ж. | kalhotky tanga |

| | |
|----------------------------|------------------------------------|
| тулуп, <i>m.</i> | selský dlouhý kožich |
| туфля, <i>ž.</i> туфли | střevíce |
| тюль | tyl |
| фартук, <i>m.</i> | zástěra |
| ферязь, <i>m.</i> | starý ruský oděv (mužský i ženský) |
| фланель | flanel |
| фуляр, <i>m.</i> | fulár, lehká hedvábná tkanina |
| футболка, <i>ж.</i> | sportovní tričko, dres |
| халат, халатик, <i>m.</i> | župánek, pláštěk |
| хипстеры, <i>romnož.</i> | bokovky |
| худи, <i>romnož.</i> | mikina se zámkem |
| чепец, <i>m.</i> | čepec |
| чепчик, <i>m.</i> | noční čepec |
| шапка, <i>ж.</i> | čepice |
| шапоклеяк, <i>m.</i> | cylindr |
| шарф, <i>m.</i> | šála |
| шерсть, <i>ж.</i> | vlna |
| шёлк, <i>m.</i> | hedvábí |
| шифон, <i>m.</i> | šifon |
| шлафор, шлафрок, <i>m.</i> | noční úbor |
| шорты, <i>romnož.</i> | šortky |
| штоф, <i>m.</i> | dekorační, potahová látka |
| шушун, <i>m.</i> | ženský selský krátký kabátek |
| щётка, <i>ж.</i> | kartáč |
| юбка, <i>ж.</i> | sukně |